

7) IVAN KRASKO

Liř. moderna

- lyrická poezia, čistá lyrika
 - poezia neodráďa objektívnu skutočnosť - opisuje baľen. dušu
 - vonkajší priestor neoddeliteľný od vnútorného (noc ...)
 - lyr. subjekt ≠ hrdina (pocit ničoty)
 - vykreslenie atmosféry, prírod. scenérie - spája sa s ^{ných. časťami} ~~baľen. opisom~~
 - (dušev. stav - prírod. scenéria / atmosféra)
 - pocity osamelosti, opustenosti, túžby nenaplnenej lásky
 - inšpirácia hudbou (refrén, opakujuce motívy), kontrast, asociácie, symbolizmus
- ↳ Nox et solitudo, ^{ab.} Verše, ^{bs.} Topole, ^{bs.} Otcova roľa
- Sylabotou:
vers. syst.
další - trojčl.
+ ďalšie

8) JÁN SMREK

Vitalizmus

- radosť, optimistické naseranie na svet
- životná energia, dynamika, sensualizmus, elán
- jazyk - hovorový, každodenný
- easo ohanniku, chvilky vnuem, POEZIA BEŽNÉHO DŔA
- áit pre prítomnosť
- sňa/láka: rôzne podoby - (dedinčanka, mest. skňa, tanečníca, matka, babička) → zobrazenie v romant. duchu
- nevinná sňu sociálne (eludol. / boh.) - dôležitá je
- kráska, láska, erotika
- Bábnik a sňa, cvallajúce dni, Dnes miňyem svoj den

9) RUDOLF DILONG

(franc. kňaz)

Katol. moderna

- úcta k životu, láska, skromnosť, eludota
- vetaľ k B., vzstika, reflexívna poezia, katol. modlitba
- ovplyvnil ho vitalizmus, poetizmus, surrealizmus
- sensualizmus, hudobnosť, farebnosť veršů
- Mladý svadosník, Hviezdy a smútok, ja, Fr. František...

10) VÁLEK

12) URBAN (JOZEF URBAN)

11) RUFUS

- moderný verš, klasic. sonet
- poezia bitníkov, kritika, sarkazmus, rochová generácia
- Maty' duňy' Robínkou, Snemienka a biľlie, deňo poeta
- Vtopenie v la-

Prilieta motyly - zvoďca, neshorhad - lyričej' hrdina sa
utvrdzuj' vo vernosti, vyznava lačnu

2. časť - reflexívno - symboličej' charakter

pokračovaním lačy k Maršne sa stáva LAŠKA k VLASTI

2.

⑤ JÁN BOTTO - SMRŤ JANOŠŤKOVA

- lyričko - epic. básu. skladba

- prvky elegie a hrdin. spevu

- počty sklamaní a resignácie štúrovcov po revolúcii

↳ nesústredil sa na janoš. život, ale na jeho chýtenie, väzenie
a popravu a obrac sa po jeho smrti

↳ dielo je rozdelené na predspev a 9 spevov

1 - opis zbojníkov, ktorí sedia oholo vatry, dozvedajú sa o lapení
kapitána, je vo väzení - nemá pozitívny (#, čo urobil - v rány
slobody)

J. - sníva sen o slobode, neľadosti a vstnosti; opis popravy,
sk ako zablútená krajina; záver alegorick' janoš. svadba
s kráľovnou vlt

- viera vo víťazstvo spravodlivosti

⑥ JANKO KRÁĽ - ZAKLIATA PANNA VO VÁHU A DIVNÝ JANKO

- balada

↳ 1 časť: úvaha - opis kraja, zbojníkov, ideál. krajiny

2 časť: forma ľud. balady

3 časť: akoby túto povest rozprávali ľudia - posmrtné
splynutie hrdinu s prírodou, pastieru oznamujú janku smrť
- hrdina hynie pre rozpor medzi vídiou a skutočnosťou.

↳ Lyričej' hrdina janko - 1. os., odlišujú sa od dedičanov
dobrovoľnou samotou.

- hrdy, smelý, nestojí o lačnu, nepochopenie ho vyháňa do
prírody

- blúdi krajom, dej sa stupňuje, domínuje tajuplnosť,
strašidelnosť

- titaneč' čin - vyslobodenie pany (panna - v ľud. slovesnosti
symbol slobody)

- janko si neobráti vrecku na ľavú, hynie vo váhu

... - zvodca, neshorhadu - lyrický hrdina sa
utvrdzuje vo vernosti, vyznáva lašcu
2. časť - reflexívno-symbolický charakter
pokračovaním lašcy k Máne sa stáva LAŠKA k VLASTI

⑤ JÁN BOTTO - SMŤ JANOŠKOVÁ

- lyricko-epic. básn. skladba
- prvky elegie a hrdin. spevu
- počty sklamaní a resignácie štúrovcov po revolúcii
- ↳ nesústredil sa na janoš. život, ale na jeho chýtenie, väzenie a popravy obracá sa po jeho smrti
- ↳ dielo je rozdelené na predspev a 9 spevov
- 1 - opis zbojníkov, ktorí sedia okolo vaty, dozvedajú sa o lapení kapitána, je vo väzení - nemá pozitívny (†, čo urobil - v záuj
- 2. - sníva sen o slobode, mladosti a vernosti; opis popravy, sú ako zahliata krajina; záver alegorický janoš. svadba s kráľovnou vlt
- viera vo víťazstvo spravodlivosti

⑥ JANKO KRÁĽ - ZAHLIATA PANNA VO VÁHU A DIVNÝ JANKO

- balada
- ↳ 1 časť: úvahová - opis kraja, zbojníkov, ideál. krajiny
- 2 časť: forma ľud. balady
- 3 časť: akoby túto povest rozprávali ľudia - posmrtné splynutie hrdinu s prírodou, pastieru oznamujú janku smrť - hrdina hymne pre rozpor medzi vídiou a skutočnosťou.
- ↳ Lyrický hrdina janko - 1. os., odlišný sa od dedičanov dobrovoľnou samotu.
- hrdý, smelý, nestojí o lašcu, nepochopenie ho vyháňa do prírody
- blúdili krajom, dej sa stupňuje, dominuje tajuplnosť, strašidelnosť
- titanský čin - vyslobodenie pany (panna - v ľud. slovesnosti symbol slobody)
- janko si neobráti vrecko na ľavé, hymne vo váhu

Poémia

① H. Gavlovič - VALASKÁ ŠKOLA - MRAVŮV STODOLA - BAROK

- ↳ rozsiahla veršovaná skladba - múdrosť a skúsenosť
spísaná medzi pastiermi
- ↳ mravné poučenie, praktické rady, vedie čitateľa k zbožnému ^{a osobnému} životu
- ↳ prolog - TITUL BÁSNE - obsahuje hlavnú myšlienku, jadro - podstatná časť básne, rozvíja ústrednú myšlienku, epilog - záverečné dvojveršie (kritická poznámka)
- ↳ ľudový, hovorový jazyk

KLASICIZMUS

② JÁN KOLLÁR - SLÁVY DEŔA

- básnická skladba

- ↳ PŘEDZPĚV + 5 spevov: Sála, Labe, Re'n, Vltava, Dunaj, L'ethe, Acheron

- ↳ Předzpěv - napísaný časomierou (elegické distichon = hexameter + pentameter)

- ↳ elegia (žalospev)
nad slovanskou minulosťou

- ↳ bohynia Sláva sa stáňa v rade bohov na krivdy, ktoré museli Slovania v minulosti vytrpieť
- ↳ milky syn bohyni Lady stvoril deŕu Slávy ako ideál slovanskej budúcnosti (symbol slov. budúcnosti)
- ↳ prvky antichej mytológie - mená, motívy
- ↳ prvky racionalizmu (vo vlasteneckých úvahách)

ROMANTIZMUS

③ SAMO CHALUPKA - MOR HO!

- ↳ hrdinská epick. básňa
- ↳ histor. námet → vybudovanie rovesníkov k aktív. boji
- ↳ skupinka jinnáhov predst. slov. národ; rímsky cár Hladáns
v ideálne vlastnosti
- ↳ zvonomatba, prirovnania, metafory

④ ANDREJ SLÁDKOVIČ - MARÍJA

- ↳ básn. skladba
- ↳ Mar'ia - anjel, bohynia .. básn. láska k vlasti sa prelína s láskou k sŕne
- ↳ 1. časť - lyricko-epický charakter - vyslovenie ideálu krásy, ktorým je Mar'ia. Nad láskou sa stávajú mraky.

BRUNO

spisovnú výslovnosť — prispeli k ustáteniu normy v oblasti hlásoklovia, výslovnosti a morfológie, ako aj syntaxe; najslabší článok kodifikácie: slovná zásoba: Peciarovým pričinením mala oproti PSP z r. 1940 výrazne „protipuristické“ zacielenie a tým vniesla do kodifikácie istú diskontinuitu

- mali status základnej j. kodif. príručky (nie iba pravopisná príručka, prekračovali rámec pravopisu)
- najdôlež. úpravy, ktorými nadviazali na Bartekove PSP z r. 1939:

1. zjednotenie písania koncového -i, -y v pl. základného tvaru min. času = zaviedlo sa jednotné písanie s máľkym i: (NIE: *chlapci tancovali, dievčence spievali*, ALE: v zhode s výslovnosťou: *chlapci tancovali, dievčence spievali*);
2. zjednotenie písania predpôň s, z- a ich vokalizovaných podôb so-, zo- a i vz-: (NIE: písanie podľa významu predpôň /zložité pravidlá/, ALE: písanie podľa výslovnosti: pred neznelou s, pred znelou, zvlnenou a sam. z: *zhrnúť, zlepieť, zmes, zostaviť, spracovať*);
3. zjednotenie písania predložiek s, z a ich vokalizovaných podôb: (NIE: písanie v závislosti od významu /v G alebo z, zo: význam „zvnútra von“, napr. *vypádnúť z ruky*, alebo s, so: význam „zhora dolu“, napr. *spadnúť zo stromu*, ALE: s G z, zo, s I s so: podľa gram. princípu: *spadnúť zo stromu, cestovať so sestrou*);
- od 1953 — 1971: PSP vyšli v 10. vydaniach vo veľkých nákladoch (= povinná školská pomôcka pri vyučovaní SJ): v jednotlivostiach sa dopĺňali a upravovali, ale pravopisný systém sa v nich nezmenil

4. 1968. odstránenie jednotlivých nepravidielností, ktoré zostali v pravopise po pravopisnej úprave z r. 1953 (úprava poučiek o písaní predpôň s, z- zo- znúčením výnimiek /okrem slova *smena*/)

Od r. 1971 nevyšiel PSP ako oficiálna kodifikačná príručka, za ktorou by stál JÚRS SAV. Kodifikačné poslanie nemohla celkom spoľahlivo plniť ani *Príručka slovenského pravopisu pre školy* (autori: Oravec — Laca; 1. vyd. 1973, 9. vyd. 1986): = ovplyvnila jazykovú prax a vyučovanie SJ v základných a stredných školách.

5. 1991 = nové vydanie PSP (predseda pravopisnej komisie: J. Kačala)
- ide len o pravopisnú príručku (na rozdiel od predchádzajúcich PSP)
- nepriťahajú zásadné zmeny v sl. pravopise, ich zmyslom teda nie je pravopisná reforma, hlavné úpravy:
 - nový spôsob písania názvov typu *Ulica osloboditeľov, Most SNP, Námestie hrdinov, Sad slobody* = celé spojenie je vlastným menom (NIE: *ulica Osloboditeľov, most SNP, námestie Hrdinov, sad Slobody*);
 - formulujú sa zásady o spôsobe jednotného písania hist. osob. mien z obdobia Uhorska, pravidlá prepisu z gréc. abecedy, hlavné zásady prispôbovania antických mien, ako aj pravidlá prepisu najdôležitejších ďalekovýchodných graf. sústav,
 - zavádza sa variantný spôsob písania prísluvkových výrazov typu *dobíela do biela, nanešťastie na nešťastie, dovidenia do videnia*,
 - ruší sa výnimka z uplatňovania RZ v tvare činného prístasia prítomného typu *píšući, vldníci*: namiesto *píšući, vldníci* > *píšuci, vldníci*;
 - platnosť RZ sa rozširuje aj pri substantívach s príponou -ár, -áreň s dlhou slabikou v základe (monofong): namiesto *dráhár, prevádzkar, prevádzkár* > *dráhar, prevádzkař, prevádzkareň*
 - namiesto *smena* > *zmena* („vymedzený pracovný čas“)

6. 1998 = 2., dopl. a preprac. vyd. PSP z r. 1991 (predseda pravopisnej komisie: I. Ripka), hlavné úpravy:
 1. v súlade s KSSJ (1997) sa pri tvorení slov príponami -ár, -áreň rozšírilo rytmické krátenie aj na prípady s predchádzajúcou dvojhláskou (difong): namiesto *mliekár, škálkar, diaľkár, mliekár, mliekár, zlievareň* > *mliekar, dialkar, škalkar, mliekareň, zlievareň*,
 2. názvy výborov Národnej rady SR + katedier VŠ sa píše s veľkým písmenom, napr. *Ústavnoprávny výbor R SR, Katedra slovenského jazyka a literatúry PdF UK*
7. 2000 = 3., upravené a dopl. vyd. (predseda pravopisnej komisie: S. Ondrejovič), hlavné úpravy:
 - namiesto *Svätý otec* (tituly vysokých cirkevných hodnostárov),
 - písanie úplných názvov najvyšších orgánov inštitúcií, názvov prezidií, predstaviteľov, dozorných rád s veľkým písmenom, napr. *Prezidium Fondu národného majetku SR, Dozorná rada Všeobecnej úverovej banky*
 - lomka: písanie lomky pri zaznačovaní školského roka: *2000/2001*
 - zakončených na tzv. nemé e: *Wilde — Wildová*, nie *Wildeová* = nemé e sa nevyslovuje a vynecháva sa aj v písme

SSSJ (Slovník současného slovenského jazyka, 1. zv. 2006): upravuje sa písanie a vyslovovanie substantívnych a adjektívnych prípon -ár/-ár, -áreň/-áreň, -arký/-arký po slabike s dlhou samohláskou alebo dvojhláskou = rovnocenné varianty: *čučoričkar/čučoričkar, frézareň/frézareň, bábkarský/bábkarský, diaľkarský/diaľkarský*

1

HISTÓRIA PSP (1931, 1939, 1940, 1953, 1968, 1991, 1998, 2000)

1. 1. PSP z r. 1931- situácia: ťak češtiny a československých teórií na spis. slovenčinu - vydala ich MS v T. sv. Martine ako výsledok práce svojho j. odboru, ktorú viedol V. Vážny, vzorom mu boli Pravidlá českého pravopisu = 1. oficiálna a kolektívna kodif. príručka spis. slov., nie iba slov. pravopisu (učebná pomôcka pre všetky školy v ČSR). Stojá na začiatku tradície oficiálnych kolektívnych kodif. príručiek spis. slov.
- 1. významná stabilizačná funkcia, osobitne v hlásokloví:

- a. v pravopise: zjednotil spôsob písania predpôň s, z-, vz- podľa etymolog. princípu v súhlase s významom predponového slova a zaviedli poriadok do písania prevzatých slov.
- b. stali sa aj východiskom pri tvorbe učebníc SJ približne na 1 desaťročie.

- 2. ALE: v duchu československej teórie značili praktickú realizáciu predstavy o jednotnom čs. národe a jazyku: a. v SZ kodifikovali české slová (*poneváž, zed, zedník, láhev, mlávit, nábička, kozel, orelina, pasť*), ale odmietali slová ako *banovať, chýr, chýrny, faloš, kefa, kečka* s odôvodnením, že ide o germ. a hung., ako správne namiesto nich odporúčali *hutovať, zvesť*, resp. *novina, povestný, neúprimnosť*, resp. *klam, kartáč, kartáček, kárta*, b. v oblasti hlásoklovia zaviedli dvojtvary *krúžok/krúžek, prášok/prášek, lakeť/loket, raketa/rokyta, sloboda/svoboda, podobu/rvať sa, rvať, lhať, lhať, lhať popri formách ruvať sa, luhat, luhat a napokon tvary veďeť, treť — trem, mreť — mrem*,

- znamenali prerušenie kodif. tradície, ako ju upevňuje Čambelova *Rukoväť* (pôvodná aj s úpravami J. Škultétyho) = vyvolali búrlivú ozvenu v slov. verejnosti, ozvali sa aj záporné ohlasy na českej strane, predstavitelia slov. kult. verejnosti Vážneho kodifikáciu odmietli a žiadali vypracovať novú kodifikáciu, bezprostrednou reakciou na pravidlá bol vznik časopisu *Slovenská reč*, kt. rozvíja a zakladá novú kodif. líniu: 1. slov. jazykovedný časopis
- zvýšil úroveň používania spis. slov., odstránil jazykové chyby a cudzie prvky, najmä bohemizmy a germanizmy
- v SZ zachovávať domáce prvky, nové slová tvoriť dom. slovoformnými postupmi, vyhýbať sa preberaniu slov z ČJ a NJ
- v tvarosloví, hlásokl. a pravopise: dodržiavať tzv. matičný úzus = C. kodifikáciu v Rukováti z r. 1919 s úpravami J. Škultétyho

- túto jazykovednú platformu a nápravnú prax SR čast' verejnosti označovala ako *purizmus*, tento termín sa najmä po 1945 prestal upotrebovať vo vlastnom jazykovednom zmysle, zideologizoval a spolitizoval sa = predstaviteľom pražského centralizmu a československého slúžil na potlačenie prejavov slov. jazykovej i národnej samostatnosti

= Matičný úzus sa následne dodržiaval najmä v publikáciách vydávaných MS a ďalšími predovšetkým neštátnymi vydavateľstvami // kodifikácia uzákonená v PSP z 1931 platila v školách, v štátnej administratíve a v úradných vyjadreniach — dvojkoľajnosť v používaní a v kodifikácii spis. slov.

1939 - H. Bartek bol tajomníkom j. odboru MS, na ktorého pôde sa chystali nové (opravené) PSP, publikované r. 1939, ale neboli odobrené slovenským MS = minister školstva J. Sivák vymenoval štvorčlennú univerzitnú komisiu (v zložení D. Rapant, A. Mráz, J. Stanislav, L. Novák), ktorá mala posúdiť, či predložený text nie je príliš puristický. Univerzitná komisia hlasovaním 3 : 1 text odmietla (jediný, kto podporil predložené pravopisné reformy, bol L. Novák). Bartekova pravopisná koncepcia sa im zdala príliš radikálna, žiadala v ňom uskutočniť úpravy zacielené najmä proti hlavným zmenám navrhovaným Bartekom:

1. písanie predpôň s-, z-, so-, zo-, vz- v súhlase s výslovnosťou,
 2. písanie predložky z, zo v spojení s G a predložky s, so v spojení s I,
- (Bartek bol jedným z najvýznamnejších slov. jazykovedcov 1. pol. 20. st., r. 1945 emigroval a žil v Taliansku a v Nemecku, umrel v Nemecku.)

2. 1940 - vyšli v MS v redakcii Antona Augustina Banika
- išlo o upravenú verziu (zrevidované vydanie textu) PSP prichýbaných na pôde MS v 30. rokoch pod vedením H. Barteka (1939, boli odmietnuté univerzitnou komisiou) = základná kodifikačná príručka v období SR (1939 - 1945)
- odstraňujú vyššie spomenutú rozdrobenú kodifikáciu spis. slov.
- triezvo vyriešili rozpor medzi češoslov. orientáciou Vážneho pravidel z r. 1931 a niektorými extrémnymi požiadavkami SR z 30. rokov

- vyšli bez vyššie uvedených racionálnych úprav (tieto až v 1953); v pravopisnej sústave dodržiavajú kontinuitu s vydaním V. Vážneho, ale viaceré ustanovenia sa spresnili: tie sa týkali najmä písania viacerých slov v zhode so živou výslovnosťou a písania dĺžky v prevzatých slovách. Tieto, ako aj ďalšie čiastkové úpravy (vynechali sa viaceré nefunkčné dvojtvary, upravili sa niektoré gramatické pravidlá) smerovali k posilneniu matičného úzu.

3. 1953 - vedúci kolektívu, ktorý ich zostavil: Š. Peciar (+ Horák, Horecký, Jóna, Paulíny, Ružička)
- = progresívna pravopisná reforma: uskutočnila sa v duchu demokratizácie slov. pravopisu, racionalizácie pravopis. sústav a posilnenia fonematického princípu v slov. pravopise = tendencia maximálne približovať pravopis výslovnosti a tým upevniť

1. Vznik a vývin slovenského jazyka, Hlavné fázy vývinu slovenského jazyka

1.	Vznik praslovanského jazyka	V priebehu 2. – 1. tisícročia pred n. l. sa sformoval jazyk, ktorým hovorili Praslovania (toto obyvateľstvo sa stalo základom slovenskej národnosti) – PRASLOVIANČINA.
2.	Diferenciácia prasloviančiny	K. diferenciácii praslovanského jazyka dochádza vplyvom migrácie našich predkov a osídľovania karpatsko-nadunajskej oblasti.
3.	Vznik starej slovenčiny	9. storočie je pre vývin slovenského jazyka jedným z najdôležitejších. Konštantín a Metod zostavili staroslovenský jazyk na základe nárečia z okolia Solúna. Tento jazyk sa stal prvým kultúrnym slovenským jazykom. Prvé slovenské písmo – hlaholiku na základe malých písmen gréckej abecedy. Neskôr žiaci zostavili cyriliku na základe veľkých písmen gréckej abecedy. Po rozpade Veľkej Moravy sa presadzuje latínčina.
4.	Vznik kultúrnej západoslovenčiny, stredoslovenčiny a východoslovenčiny	V 14. – 16. storočí do listín písaných po latinsky a po česky postupne preniká slovenčina s českými prvkami. Vzniká slovákizovaná čeština.
5.	1. kodifikácia slovenského jazyka	A. Bernolák - za východisko vzal kultúrnu západoslovenčinu. Kodifikoval kultúrny jazyk – bernolákovčinu s fonetickým pravopisom Kodifikačné diela: <ul style="list-style-type: none">• Slovenská gramatika – Grammatica slavica• Etymológia slovenských slov• Slowár Slowenski-Česko-Latínsko-Nemecko-Uherski Znaky bernolákovčiny: <ul style="list-style-type: none">1. mäkkosť spoluhlásky sa vždy dôsledne označovala mäččom2. nerozlišoval i/y1. namiesto j používal g2. v sa vždy písalo jako w3. predložky s a z sa píše podľa výslovnosti4. veľké písmená sa píše pri všetkých podstatných menách a pri iných výrazoch, ktoré sa vzťahujú na osoby
6.	2. kodifikácia slovenského jazyka	L. Štúr – na základe stredoslovenského nárečia, ktoré pokladal za najčistejšie. Pravopis nebol dôsledne fonetický, rešpektoval pôvod a zloženie slova. Štúrova slovenčina zjednotila slovenskú inteligenciu, lebo ju prijal katolíci aj evanjelici. Kodifikačné diela: <ul style="list-style-type: none">• Náuka reči slovenskej• Nárečia slovenskua alebo potreba písanja v tomto nárečí Znaky štúrovčiny:

7.	Hodžovsko-hattalovská reforma	1. mäkkosť spoluhlásky sa dôsledne označovala 2. nepoznal hlásky ľ, ä, ý, é a dvojhlasiku iu 3. koncovka príd. mien stredného rodu bola -uo 4. dvojhlasiku ia, ie sa píše ako ja, je 5. rozdiel medzi zvukmi d, t, n – d', t', ñ sa všade graficky vyznačuje M. Hodža mal výhrady voči pravopisu štúrovskej slovenčiny a presadzoval etymologický pravopis. V r. 1852 vychádza Krátka mluvnica slovenská /M. Hattala/, ktorá je základom kodifikovanej spisovnej slovenčiny. Zmeny: <ul style="list-style-type: none">1. rozlišuje i/y2. pribúdajú hlásky ä, ľ, é3. prestáva sa označovať mäčkosť d, t, n, l v slabikách de, te, ne, le4. koncovky príd. Mien stredného rodu sa menia na -é
8.	Potláčanie slovenčiny	1875 – 1918 - maďarizácia
9.	Slovenčina sa presadzuje	Po vzniku 1. ČSR v r. 1918 sa slovenčina stáva štátnym, úradným a vyučovacím jazykom. V r. 1931 vychádzajú prvé Pravidlá slovenského pravopisu profesora Václava Vážneho.
10.	Očisťovanie slovenčiny	1940 – Matica slovenská vydáva Pravidlá slovenského pravopisu. Slovenčina sa očisťuje od českých slov.
11.	Úpravy slovenského pravopisu	1953, 1991, 1998, 2000 – upravuje sa používanie napr. dvojitvarov, písanie veľkých písmen, písanie čiarok, výnimky z pravidiel o rytmickom krátení.

DIVADELNÍCTVO NA SLOVENSKU

Vývin divadelníctva na Slovensku

Začiatky divadelníctva na našom území siahajú už do obdobia stredoveku a súvisia s príchodom potulných komediantov, igrícov. V období humanizmu a renesancie tvorili dramatické diela autori **Pavel Kyrmezer** s hrami **Komedia česká o Bohatci a Lazarovi**, alebo Komedia nová o vdově a **Juraj Tesák Mošovský** s hrou **Ruth**. Všetky hry mali biblicko-náboženský charakter.

V období klasicizmu zaznamenávame dramatickú tvorbu **Jána Chalupku** (**Kocúrkovo** alebo **Len aby sme v hanbe nezostali** a jeho pokračovania, napr. **Trasorítka**, **Všetko naopak**, **Starúš plesnivec**).

Kocúrkovo bolo uvedené v roku **1830** pri otvorení **prvej slovenskej stálej ochotníckej scény**, ktorú v Liptovskom Mikuláši založil **Gašpar Fejérpataky-Belopotocký**, ktorý si zahral úlohu Pána z Chudobíc.

Ochotnícke divadlo alebo amatérske divadlo je *divadlo prevádzkované amatérskymi divadelnými pracovníkmi z ochoty, dobrej vôle a záľuby, spravidla bez nároku na odmenu*.

Podľa Belopotockého vzoru založili neskôr ochotnícke divadlo v období romantizmu **štúrovci** – **Slovenské národné divadlo nitrianske**, v ktorom hrala aj **prvá slovenská herečka Anička Jurkovičová** (manželka Jozefa Miloslava Hurbana a matka Svetozára Hurbana Vajanského).

Neskôr divadelnú činnosť na našom území utlmovali maďarizačné snahy, koncom 19. storočia sa však začína rozvíjať **ochotnícke bábkové divadlo**. Do vzniku Československej republiky prispeli k rozvoju slovenského divadelníctva významnou mierou aj **Pavol Országh Hviezdoslav** či **Jozef Gregor Tajovský**.

V 1. pol. 20. storočia vzniká **Slovenské národné divadlo (1920) v Bratislave**, **Východoslovenské národné divadlo** v Košiciach, **Slovenské ľudové divadlo** v Nitre (dnes **Divadlo Andreja Bagara**) a pod. V 2. pol. 20. storočia zaznamenávame vznik **autorských divadiel**.

Autorské divadlo

Autorské divadlá začali na Slovensku vznikať koncom 60. rokov 20. st. ako nekonvenčné novátorské divadlá, v ktorých sa spojili tvorivé aktivity autora, režiséra a herca v jedno. Po vojne vznikla potreba hľadať nové podoby divadelného prejavu, ktoré vyústili do **experimentátorských tendencií**. Zdôrazňuje sa **osobnostná autenticnosť** výpovede, text nie je nikdy definitívny, necháva sa priestor hereckej tvorivosti, **improvizácii**, nie je predpísané, ako sa má daná postava stvárniť. Divák musí chápať umelecké dielo ako autorov antimodel sveta.

V oblasti výrazových prostriedkov dominuje **používanie sloganov, epigramov, alegórie, ironie i sebaironie, používanie žargónu i nárečia**. Využívali sa **malé javiskové formy**, napr. **kabaret** (malá scéna so zábavným, humoristickým, hudobným alebo tanečným programom), **skeč** (krátke humorné výstupy s prekvapivou pointou), **gag** (improvizácia, žartovná vložka ako prostriedok situačnej komiky založený na neočakávanom zvrte vyplývajúcom zo situácie). Prvými autorskými divadlami u nás boli **Divadlo Na korze** a **Radošinské naivné divadlo**.

Divadlo Na korze

Divadlo vzniklo v roku **1968** a z politických dôvodov fungovalo iba krátko, do roku 1971. Najznámejšími hercami, ktorí tu účinkovali, boli **Július Satinský** a **Milan Lasica**. K odkazu tohto divadla sa v súčasnosti hlási divadlo **Astorka Korzo 90**, **Milan Lasica** vedie **Štúdio L+S** (predtým **Štúdio S**).

Július Satinský a Milan Lasica

sú považovaní za zakladateľov intelektuálneho **kabaretného divadla** na Slovensku. Ich tvorba bola novátorská a odvážna. Ako dvojica vytvárali atmosféru stálych **paradoxov**. Ich divadelný **jazyk bol bohatý** na žargón, nárečie, ľudové výrazy. Text bol často dotváraný na scéne. Témy ktoré najčastejšie spracúvali boli: národná mentalita a postavenie moderného človeka v súčasnosti. Často **analyzujú ľudské vnútro a medziludské vzťahy**. Rozoberajú banálne životné situácie do absurdna. Ich postavy nemali konkrétne mená, iba všeobecné pomenovania, napr. **Optimista**, **Pesimista**. Satinský predstavoval vždy typ jednoduchšieho a ľudskejšieho človeka, Lasica zase prísnejšieho a ironickejšieho vzdelanca. Ich dialógy boli naplnené paródiou, symbolikou, bohaté na iróniu/ sebaironiu, končili nečakanými pointami. Ich tvorba je **nadčasová**. Ich vzorom bolo české divadlo **Voskovca** a **Wericha**.

Ich tvorbu ovplyvňovalo aktuálne politické dianie. Začínali v **Tatra revue**, potom v **Divadle Na korze**, kde dostali zákaz umeleckej činnosti, neskôr účinkovali v divadle **Večerní Brno** pod dohľadom Štátnej bezpečnosti, taktiež v Bratislave na **Novej scéne** a od roku 1982 v **Štúdiu S**.

Ich najznámejšie inscenácie:

- **Soirée** – [soaré] = spoločenský večierok - analýza vnútra a pocitov človeka, zosmiešňovanie politických javov, prvky absurdity, nadčasovosť, obsahuje napr. časť o pretváraní alebo parodické spracovanie Hamleta
- **Nečakanie na Godota** – paródia na Becketta
- **Náš priateľ René** – paródia na Bajzu
- **Nikto nie je za dverami** – kabaret z televízie

Radošinské naivné divadlo

Divadlo založil v roku 1963 v obci Radošina **Stanislav Štepka**. Ako prvú uviedlo hru **Nemé tváre alebo Zver sa píše s veľkým Z**. Divadlo predstavuje spojenie vidieckeho divadla a mestského divadelného kabaretu. Hrajú sa tu len hry S. Štepku a v nich aj sám účinkuje. Jeho hry sa vyznačujú originálnym **humorom a dedinským dialektom**. V hrách využíva **svojský jazyk** obohatený o slangové slová, nárečové prvky, príslovia, porekadlá. Hry majú originálnu štruktúru – dramatický text striedajú piesne, autentické výpovede, monológy postáv. Výrazne tiež využíva humor a satiru, ktorých terčom sú ľudské slabosti, národná mentalita, moderný spôsob života. V hrách vystupujú obyčajní ľudia, ktorí sa na všetky udalosti dívajú priamo, detsky naivne, čím zvyrazňujú absurdnosť sveta okolo nás.

Najvýznamnejší herci RND: **S. Štepka, Katarína Kolníková (†), Ján Melkovič (†), Milan Markovič, M. Kubovčík**
Najznámejšie hry RND:

- **Jánošík** – s podtitulom Správa o hrdinovi alebo Hra na hrdinu je v repertoári od jej premiéry v roku 1970. Je zameraná na **kritiku falošných mýtov a ideálov**, ošúchaných hesiel a fráz, teda nie je zameraná na satiru samotnej jánošíkovskej tradície. Začína sa prológom Zrodenie legendy a končí epilógom Koniec legendy. Tvoria ju viaceré scény, ktorých názov je odvodený z **ľudových piesní a Bottovej skladby Smrť Jánošíkova**. Základom hry sú vtipné dialógy, komentáre, repliky, slovné hry a paródie. Veľmi zaujímavá je Jánošíkova reč – je poprepletaná citátmi z klasických diel slovenskej literatúry. Hra **nemá dej** v pravom slova zmysle, je to **montáž** rôznych scénok a pesničiek. „Prišiel na bielom koni ako Martin a takto mi zašepkal do uška: Anička, dušička nekašli. “-„To je koza rohatá, večne býva ožratá. “-„Zbohem, láske nech mne jít, bude klid“ „Kde bolelo, tam bolelo, v dedine Ťarchová, žila Ťarchavá žena“ Štepka nepredstavuje Jánošíka podľa tradície ľudovej slovesnosti, v ktorej tento ľudový hrdina býva zobrazovaný ako odvážny bojovník za slobodu, ale ako **obyčajného človeka**, ktorému sa vôbec nechcelo stať hrdinom najradšej by bol zostal doma a iba horko-tažko ho prehovorili, aby sa stal zbojníkom: „Ja mám byť chlap, ja mám byť hrdina? Ja mám byť vzor? Vy sa budete doma vyvaľovať v duchnách – a ja zatiaľ prídem o obličky! Ja nechcem byť hrdina, chcem sa vyučiť za normálneho človeka ... “ , „...300 rokov bude žiť zo mňa táto literatúra – a ja ani tridsať ...“
- **Človečina** - príbeh rodiny, ktorá sa usiluje zbaviť starej mamy, je síce plný humoru (prameniaceho nielen z komických situácií, ktorých je viac ako dost, ale aj zo slovných hier, často ťažiacich z bezobsažných fráz a slovného balastu), ten sa však zrazu zmení až na čierny humor, nemilosrdne odkrývajúci pretváрку a faloš. Divák sa smeje, divák sa rehoce, aby mu vzápätí zamrzol smiech na perách. Hra má byť odrazom toho, v akom stave sa nachádza, živí a bolestne pretrvávajú nielen rodina, ale vlastne aj celá **vtedajšia spoločnosť**.

Ďalšie autorské divadlá na Slovensku: **GUnaGu, Stoka, West**

Slovenské národné divadlo

Slovenské národné divadlo je jednou z najvýznamnejších kultúrnych inštitúcií Slovenska.

Bolo založené v roku 1920. Založením divadla bolo poverené Družstvo SND na čele s **Vavrom Šrobárom**. Divadlo začalo svoju činnosť uvedením opery **Bedřicha Smetanu Hubička**. Prvými hercami, ktorí v divadle účinkovali, boli **Andrej Bagar, Hana Meličková, Ján Borodáč** a pod. Divadlo uvádzalo hry J. G. Tajovského, J. Barča-Ivana, Ivana Stodolu.

V 60. rokoch v divadle účinkovali napr. **Jozef Kroner, Emília Vášáryová, Michal Dočolomanský**.

V súčasnosti tu pôsobia zo staršej generácie herci **Mária Kráľovičová, František Kovár, Božidara Turzonovová, Emília Vášáryová**, zo strednej generácie **Zdena Studenková, Richard Stanke, Kamila Magálová, Zuzana Fialová, Jozef Vajda, Diana Mórová, Ľuboš Kostelný, Tomáš Maštálr**, z mladšej generácie **Táňa Pauhofová, Ján Koleník, Milan Ondřík** a mnohí ďalší.

K najznámejším inscenáciám, ktoré divadlo v minulosti uviedlo patria (mnohé z nich sú v súčasnosti obnovené):

čino hry Elektra, Električka zvaná túžba, Mačka na horúcej plechovej streche, opery: Figarova svadba, Don Giovanni, Rusalka, balety: Labutie jazero, Luskáčik

V súčasnosti uvádza SND napr.

- čino hra: **Antigona, Bačova žena, Skrotenie zlej ženy, Zmierenie alebo dobrodružstvo..**
- opera: **Barbier zo Seville, Carmen, Čarovná flauta, Nabucco, Predaná nevesta, Rigoletto**
- balet: **Labutie jazero, Luskáčik**

Dnešné Slovenské národné divadlo tvoria tri zložky so stálym profesionálnym umeleckým súborom: **Čino hra, Opera a Balet**. Súbory Slovenského národného divadla hrajú v dvoch divadelných budovách, v Historickej budove SND, ktorá sa nachádza na Hviezdoslavovom námestí a v novej budove Slovenského národného divadla na Pribinovej ulici.

Ďalšie známe slovenské divadlá: Bratislava: **Mestské divadlo Pavla Országha Hviezdoslava** (BKIS, Zdravý nemocný), **Divadlo Astorka Korzo '90** (režisér Juraj Nvota, Na koho to slovo padne, Idiot), **Bratislavské bábkové divadlo**, **Divadlo Ludus** (BSK), **Divadlo Aréna** (riaditeľ Juraj Kukura, Holokaust), **Divadlo Jána Palárika** v Trnave (pôsobil tu Ferko Urbánek), **Divadlo Andreja Bagara** v Nitre (Otec Goriot), **Mestské divadlo Žilina**, **Slovenské komorné divadlo** v Martine, **Divadlo Jozefa Gregora Tajovského** vo Zvolene, **Divadlo Jonáša Záborského** v Prešove

RUDOLF SLOBODA – NARCIS (ukážka)

Chytil si Soňu za ruku, a tak ste prišli až do parku. Len čo ste si sadli, začali ste sa bozkávať. Soňa sa nedala zahanbiť, stále sa jej to páčilo. Boli to také dlhé bozky, že ste takmer nevníмали okolie. Nevedel si, čo ďalej, a dostal si strach, aby si nevyzeral smiešne. Povedal si, že sa tu na vás pozerajú a bolo by lepšie ísť niekam. . . "Kam. . ." zasmiala sa. "No, kam chceš," povedal si trošku zarazené. "Je mi tu dobre. Tebe nie?" (Vari nechce, aby som ju vyzval. . . Či jej toto nestačí. Akými slovami jej mám povedať, čo chcem?" "Soňa," takmer si kričal, "povedz, čo odo mňa chceš! Čo som ti spravil, čím som ti ublížil. . . čo odo mňa všetci chcete? Som lajdák, vrah, bulač, lenivec. Čo ešte chceš odo mňa počuť! Som panik. S Danou som nespál, chcel som spať s tebou, lebo som si myslel, že som ti sympatický. . . smejte sa mi, že som nespál so ženou, ale prečo mi stále vyčítate nemožnosti, o ktorých neviem? Kto by konal v mojej koži ináč, kto by nešalel, keď vidi ženu. . . ?" "Nekrič! Počúvajú ťa malé deti. Mal si ísť za farári!" Schmatol si Soňu za ruku, zľakla sa, ale neodtiahla ju. "Daj si pozor, slečna. . . ak si myslíš, že bez teba nemôžem žiť, tak ti poviem aj inú pravdu. Si kurva!" "Nikomu ani na um neprišlo, že ich otec má iné meno, že si vzal z číreho idealizmu mladú vdovu a dvoma deťmi a že jeho tiché správanie nepatrí k jeho povahe, ale že dlho a úporne bojoval, kým si tento výraz našiel. Volal sa Urban Chromý a ženu si našiel na brigáde v Ostrave, kde údajne prežil búrlivú mladosť. Vzdal sa ambícií, bol kedysi nádejným filozofom, ktorý opustil školu, vymenil si občiansky preukaz a v novom už nemal zapísané, že chodil do školy v Bratislave, ale že vychodil osem tried v rodnej dedine. Pracoval v lome a do krčmy nechodil. Jeho žena sa volala Dana. Vydala sa za Petroviča, mala s ním dve deti, a keď muž nešťastnou náhodou zahynul pri zrážke vlakov, vzala si bývalého frajera. Pravda, v dedine to nik nevedel." Urban je nočná bytosť a zrazu: "Keď ráno vstával, preblesko mu hlavou, že dnes by sa mohol zabiť, lebo má veľmi jasnú hlavu a nenašiel nič, čo by ho k životu pútalo. Povedal si, že sa môže zabiť doma.

Táto myšlienka vznikla samopohybom slov, nemala nijaké pozadie ani nebola uvoľnením nijakých podvedomých snáh. rozmyšľanie o samovražde: „Keby som sa radšej nebol narodil. Nemá vlastne chuť zabiť sa? Mohol by si zvoliť ľahkú smrť, lebo čo ak napokon umrie len po veľkom trápení? Ešte stále je čas. Mohol by skočiť do pece (kde?), otráviť sa plynom, skočiť z mosta, pod vlak, ale môže to aj byť dosť ťažké. Mal sa na vojne zastreliť...chcel sa.“ ukážka bežných situácií – poznám ho či nie?: „Vlak už stál na druhom nástupišti. Urban si vyzdvihol kufoer a vak a pretlačil sa k prechateému vlaku. Nakoniec i stáť je lepšie než chodiť... v akomsi kupé zbadal ženu, ktorá sa mu pozdala známa, ona ho našťastie nezbadala, a tak sa spokojne pohol ďalej. Oslovit' ženu -ja vás tuším poznám, alebo my sa odkiaľ si poznáme - je banálne. No čo urobíte, ak sa vám to naozaj zda? Čo urobíte, keď vôbec neviete, odkiaľ? to stvorenie poznáte a musíte pri ňom sedieť, povedzme, tri- štyri hodiny. A stále na vás pozerá, akoby na vaše slová čakalo.

Černokněžník

FANTASY A SCI-FI LITERATÚRA

SCI-FI – umelecký žáner, v ktorom sa obraz sveta (spravidla v budúcnosti) opiera o poznatky zo súčasnej vedy a techniky a o predpoklady ich vývoja. Za zakladateľa sci-fi literatúry sa považuje Jules Verne. V sci-fi dielach sa vyskytujú špekulatívne technológie a prírodné javy, neznáme formy života.

Najznámejší autori sci-fi a diela:

- svetová literatúra:
- Jules VERNE: **Cesta do stredy Zeme, Cesta na Mesiac, Dvadsaťtisíc míľ pod morom**
- Arthur Conan DOYLE: príbehy profesora Challenger, napr. **Stratený svet**
- Mary SHELLEYOVÁ: **Frankenstein**
- Arthur Charles CLARKE: **Vesmírna Odysea**
- Karel ČAPEK: **R.U.R.**

- slovenská literatúra:
- Gustáv REUSS: **Hviezdoveda alebo Životopis Krutohlava**

Podžánre sci-fi:

- sci-fi anime
- alternatívna história
- apokalyptická/ postapokalyptická sci-fi

Dôkazy, že ide o fantasy/ sci-fi

téma	Pán prsteňov	Cesta do stredy Zeme
postavy	boj dobra proti zlu	objavenie neznámeho sveta
prostredie	elfovia, hobiti, trpaslíci...	ľudia + stretnutie s príšerami
čas	fiktívny kontinent Stredozem, minulosť	hlbiny Zeme, prítomnosť

FANTASY – umelecký žáner založený na fiktívnom príbehu, mieša fantastické s reálnym, často využíva magické a nadprirodzené prvky, predstavuje moderný žáner podobný žánrom: rozprávka, báj, legenda.

Fantasy má svoje podžánre, napr.:

- vysoká fantasy, napr. J. R. R. Tolkien: **Pán prsteňov**
- dark fantasy, napr. Anne Rice: **Upírske kroniky**
- rozprávková fantasy, napr. Lewis Carol: **Alica v Krajine zázrakov**

Typické rozdiely/ znaky:

	fantasy	sci-fi
téma	sociálne, politické či ľudské problémy (dobro proti zlu)	svet/ realita v budúcnosti
postavy	často prevzaté z mytológie, vytváranie vlastných rás, napr. elfovia, škriatkovia, trpaslíci, draci, hobiti...	ľudia i vymyslené postavy (z neobjavených svetov/ z budúcnosti...)
prostredie	vytvorené vlastné, vymyslené skôr na Zemi	vesmír/ neobjavené svety
čas	často minulosť, stredovek	väčšinou budúcnosť

Najznámejší autori fantasy a diela:

- svetová literatúra:
- John Ronald Reuel TOLKIEN: trilógia **Pán prsteňov, Hobbit, Silmarillion**
- Joanne Kathleen ROWLINGOVÁ: **Harry Potter**
- Terry PRATCHETT: fantasy séria **Plochozem**
- Clive Staples LEWIS: **Kroniky Narnie**
- Rick RIORDAN: séria **Percy Jackson**

- slovenská literatúra:
- Juraj ČERVENÁK: (slovenský autor, ale všetky jeho knihy boli vydané v češtine) séria románov o **Conanovi**, napr. Conan nelístočný, cyklus **Černokněžník**

140
formy

výběrové formy reprezentace

1. autorytář / vsedivost - dnoho stavu

- AN

2. přímý

3. přímý - středně s ním jedním rokem

4. obecný - žánrový (Grie)

+ nepříliš - zohlednění, opředení

- autorytářský form - produktivní stavu neč - mluvená forma

- mluvená forma

STAROVEK

3500 p.n.l. - 5. st. n.l.

Endokritika 1.

- veršované pokriky, zaklínadlá, príslovia, proroctvá, obradné prejavy

ORIENTÁLNE LITERATÚRY

- počiatky písomníctva
- najst. písom. pamiatky - Mezopotámia, Egypt, India, Čína
- úradné, nábož. dokumenty

ČÍNSKA, PERSKÁ

STAROEGYPTSKÁ knihy mŕtvych
HEBREJSKÁ - Biblia

SUMERSKÁ

Epos o Gilgamešovi - (hrdin. epos, ? zmyslu života, G. vláda nesmrteľnosť)

ANTICKÉ LIT.

- základy EU vzdelanosti (700 - 5 st. n.l.)

GRÉCKA

HOMÉR

eposy - Ilias
Odyssea

Ezop - bajky

1 Sofokles
ANTIGONA

RÍMSKA

• rečníci

• rtm.

KOMÉDIA

• básne

VERGILOV

ODIDUS

SENECA

STREDOVEK 476 - 1492

- mor, epidémie, križ. výpravy, kolonizácie, rozdeľovanie pôdy
- Európa - kresťanstvo - názory na umenie, morálku, školy, knižnice ← v kláštoroch
- hierarchizácia spoločnosti: duchovenstvo, páni, poddaní; Boh, askéza
- PATRISTIKA (rád. kresť. vzdelanost; pater - otec; obhajovanie antic. fil. cirkev. otazní, prvé teologické - filozofické systémy)
- SCHOLASTIKA - pravdy viery sa majú stať pravdami rozumu
- námety z Biblie, hrdina - svätec, učeník (idealizácia), dokmitá forma (ma obsah), napodobňovaní, imitácia, preberanie textov, parafrázy
- legendy, duch. drama, eposy (hrdin. rytierske, zvieracie), poviedky vo veršoch, kalendáre, kroniky, svetská drama (fratky), svetská lyrika (ľúbostná)
- CHANSON DE GEGRE - hrd. epos spievajú trubadúri (Pieseň o Rolandovi, Pieseň o Čidovi, Pieseň o Nibelungoch...)

(SK) Staroslovienčina - najstarší dobový lit. jazyk (9. st.)
Hlaholika - písma pre staroslov. (Konštantín) ← preklad Biblie, lit. diel
Cyrilika - bratia K+M prepracovali hlaholiku na základe veľkých písmen gréc.
abe; základ dnešnej azbuky

POVODNÁ LIT.

(venikla na veľkomorav. a bulh. námen)

PROKLK - Konštantín

KLIMENT - Moravsko-paňovské legendy

život sv. Konštantína

život sv. Metoda

PREKLADOVÁ

misál, evanjeliá, breviár, žaltár, súdy zákoníkov pre svetských ľudí

HUMANIZMUS A RENESANCIA 14 - 17 st.

- RENEŠANCIA - umel. a umelec. smer, oslobodenie čl. pomocou obnovenia antic. kultúr
- rozvoj prírod. vied a vied o človeku, kult zmyslov, radosti pozem. života
- HUMANIZMUS - umel. smer, zdôrazňuje ľudskú dôstojnosť. Zamerali proti feudalizmu a nadvláde cirkvi

- Dante Alighieri - Božská komedie (alegor. epos)
 F. Petrarca - Spevni (sonety venované Laure)
 G. Boccaccio - Dekameron (cyklus novel)
 Miguel de Cervantes Saavedra - Důmych rytíř Don Quijote de la Mancha
 (parodie na rytířské romány)
 W. Shakespeare - Hamlet - znaky S. drámy
 Romeo a Julia, Sen noci svatojánské

BAROK 1/2 16. - 2. 1/2 18. st.

- umělec. směr, Tal. a Špan. → rozšíření do Evropy
- nevěra v čl., pozemský svět, pocit pomíjivosti a marnosti → nadpozemské hodnoty, nad rozumem vítází víra a fantazie
- hyperbolizace negat. jvov, duchovnost a mysticismus, absolutizace víry, kontrasty, odklon od přírody, zaměření na vnitro
- utrpení pozem. života, pekelné nuty

Commedia dell'arte - druh ľudového, ale profesion. divadla. Stručný scénář s deťovými kostrovi, ustálené typy postav

T. Tasso, Grimmelshausen, J. Milton
 KOMENSKÝ

(SK) 1650 - 1780

KLASICIZMUS A OSVIETENSTVO

2. 1/2 17. - koniec 18. st.

- Franc., kráľ Šľuho - Ľudovít XIV
- antické vzory, filozof. východisko
- racionalizmus (rozum ako zdroj poznania), abstraktné ponímanie
- spoločnosť, poriadok, vládnuce vrstvy, ideál pravdy, harmonie, krásy
- vanik lit. salónov, diskusia o umení, "človek vôbec" - charakter
- analyza lit. diel
- stanovené zásady → vyššie žánre: oda, elegia, epos, tragédia } nesmeli sa pretínať
- nižšie - bajka, satira, komédia

Svetová ľudová poezia
 jarmočná poezia
 didaktická - reflexívna
 memoárová a cestopis. próza
 dobrodružná lit.
 vedecká a popularizačná lit.
 ! HUGOLIN GAVLOVIČ - Valaška
 škola - mravná škola

VYS. ŽÁNRE - histor., udátové námety → hrdinovia: príslušníci vy. vrstiev, vládcovia, veľmoži, vojvodcovia
 NÍZKE - námety zo života nižších vrstiev a zo súčasnosti

- rozvoj dráhy - Aristotelovská zásada 3 jednot → miesto, čas, dej
 (1. miesto, 24 hodín, jednoduchý dej - nie vedľ. motívy)

! MOLIERE - Lahomec (komédia)

OSVIETENSTVO - 18. st., myšl. prúd - v mene rozumu a vedy prekonanie utr. ideológií a absolutizmu

Ľudia sú si od prírody rovní; právo jednotlivca na slobodu myšlienky a presvedčenia; v popredí vedomie

- (SK) Znaky osvietenstva → ľudový ráz (inteligencia z ľudu)
 → osvetová činnosť
 → periodická tlač
 → spory - katol. / evang. - spis. jazyk

SLOV. NĀR. OBRODENIE

KOLLĀR - Slávy deň - Prádeň

Bernolák, Bajza, Faľudý, Kollár, Holý, Chalupeš

ROMANTIZMUS 18 - 1/2 19. st.

3.

- umelce. smer, proti pravidlám klasicizmu - tvorivá sloboda umelca, proti racionalizmu cit, vášň, fantáziu, proti idealizácii pravdivosť
- sila prírody, synkretizmus - rôzne druhy umenia, odmietanie klasicist. koniev, dôraz na spontánnosť
- lyrická balada, epos, román vo veršoch, histor. román, poviedka
- román. hrdina - uštinov. osobnosť, spoločensky vydedenec (zlodej, vrah, zbraň, tuláči) - idealizovaný, tuší po laťke, nenachádza ju, často miluje ideál (nie realitu žien), ocitá sa v neriešiteľnom konflikte so svetom

V. HUGO - chrám Matky Božej v Paríži

A. S. PUŠKIN - Kapitánova dcéra, Eugen Onegin

(SK) Samu Chalupka - Mar ho!, A. Sládkovič - Hanka, J. Bello - Smrť
Jánošíkova, J. Kráľ - Kallista panu na Váhu a dieťať janko

- nával k slovenskému národu, odchod od autic. vzorov
- ľudský hrdina (viduň)
- uštiná ľud. slovesnosť, národná hrdosť, janošík, protiturec. tély
- synkretizmus, lyrika - balada, pieseň
- hrdinova náhoda korešponduje s prírodou
- sylabotónický verš. systém (okrem Sládkoviča)

ROM. → REAL.

Palárik - Dobrodruž.
pri obžiuchoch

REALIZMUS 19. st. - 20. st.

- umelce. smer, kritické poznanie skutočnosti, pravdivé zobrazenie ľud. osobnosti vo vťahoch k realite
- komplexnosť zobrazovania, človek, prostredie
- typizácia - vlastnosti istého typu - množstvo podobných ľudí v rovnakej spoloč. vrstve
↳ často negat. charakter (vyexponované zápor. vlastnosti)
- tabuizované tély - Prostitúcia, kariérizmus, alkoholizmus, problém. manželstva...
- román, epic. poezia, dráma

BALZAC - Otec Goriot, Ľudská komédia, TOLESTOJ - Voľba a smrť

(SK) 1880 - 1918 → 1880 - 1900 - OPISNÝ
→ 1900 - 1918 - KRITICKÝ

vnut. život, analýza
neprikrášaný obraz života
ľud. vrstiev

ľudová reč
postavy, realist.
charaktery

sylabotónický verš. systém (poezia)

vetve lyrické a lyr.-ep. skladby
proza - poviedka, novela, román
vonkajší poklad bez preniknutia
do hlby

tély: vypočítavosť, alkohol., dedič. tematika
(čistota, nečistota sl. ľudu), snaha
poznať národ
HUIEZDOBLAV, LUKVČIA

TAJOVSKÝ, TIMRAVA
Haco Hlíček, Tapahovec
Staty - zmazky

NATURALIZMUS - lit. hnutie, systematické, čo najobjektívnejšie zaeztemenie skutočnosti. Pesimizmus, determinizmus (osud postavy stanoví, nemenný), nevyhnutnosť smrti
- rozšírenie realizmu

LITERÁRNA MODERNA kon 19. - 20. st.

- IMPRESIONIZMUS - umelce. smer, zachytáva okamžitý dojem, spontánnosť, bezprostrednosť, zmyslové vnímanie, básu. prostriedky, lyrizovaná proza, oslabený dý, náladové prvky
- SYMBOLIZMUS - umel. smer, opozícia proti povrchnému impresionizmu a popriek naturalizmu. zákl. výrazový prostriedok - SYMBOL - slúži na vyjadrenie abstrakt. pojmov, zdôrazniť viacnázna - mosť básu. výpovede
- obraznosť, ľudskosť veršov, volný verš, rola nepochopených, podnety z mystiky

1 KRASHO - Nox et solitudo

vykreslení atmosféry bašne

ponutě náladu

'sy/abotomice¹ verš, vol²z-verš

zajt. život. poist - nemarjenje, cit. zlyhanje
intelekt. kriza

AVANTGARDA 1. 1/2 20. st.

EXPRESIONIZMUS - umelec. smer 1. 1/4 20. st., v umeníarstve najširš opozícia impresionizmu,
vyjadrení autorovými citovými reakciami na intuitívny zážitok zo sveta čnosti
v lit. - poeizy hĺbne, náhody, či. stratené v odľudštenom svete, túžba po vytvorení
nového ľudstva, zveličovaní nápor. živov. v poézii balada

E. M. Remarque - Na západě nic nového (Medanový: próza)

SURREALIZMUS - snaha spontánne a bez rozumovej kontroly vyjadriť, čo sa deje v ľudsk. podvedomí. (Lit. a umel. smer)

- predstavy a sny zaznamenáva v podobe AVTOМАТИЧЕГО ТЕТУ (dadaistickā metoda automat. písania)

Manifest surrealismu - umetnici odmietai na'boženstvo, u'tale, fa'izmus..
- snaha oslobodit' ljudski fantaziju

Brefow

NADREALIZMUS

- sacha o počine nového vidění, podněty z psychologie, film, užtv. umění, psychologické
- dominující postava = směr

- dominował poeci / motyw śmierci, opuszczenia, samotny tryb
- odmietano tradycję

- odmietanie tradície, hodnot, snaha šokovať, tvorba na základe psych. automatizmu,
dominancia voľného verša, nepravidelné strofy, päťno
Fačry, žačry

Fa'ry, Z'ary

KATUNODGERKA

NATURIZMUS - (MEDŽIVODNOVĀ PROĒLA 1918-1945)

- lyzmus, č. spojení s přírodou, se rozprávame
- krátke verše

- krátke épie. utváry - poviedky, novely, tázisko - nie nudaľosť, ale prežívanie, lyrizácia textu, slabá dej. línia, lyrizácia postáv - dôraz na psychiku - slabé soc. väzby, kotvené v prostredí, striktné delenie na klasiku -

- hodina silne individualizovaná (práve -)

histor. času, rozprávkovosť (často rozpr.) vyčlenený z dedič. kolektívu, nepřítomnost

! D. chrobák - Drak sa vrau

MEÐZIVOJNOVA LT.

(S_k)

POE \bar{Z} 1A

- neosymbolizmus - lukáč (dolorizmus)

- vitalizmus - J. Smrek
 - život. optimizmus
 - poctia vteduchodná

- l'avis: avantgarde

- nadrealizmus

- kat. moderna - R. Dilong
 - smerovanie k B., symboly z Biblie
 - reflexívna poezia
 - motív esť, svetla, tmy

PROZA

REALIZMUS

M. Urban - Žij' bič

1 J.C. Hrousky - foret Mah

! P. filenicz^{and} - o dvoch bratoch

LYR12. PRO'ZA

NATURIZHUS

- **Bídnici**
 - Allen Ginsberg
 - ls. sb. * *Bytie* (trúfenie)
 - mystická prednáška o uplatnení v modernej technologickú spoločnosti
 - *Čad Ameriky* - nápisok z cesty po USA
 - smúť Kerouac - koniec slobodnej tvorby
 - ls. sb. *Kadiš* (tradičná židovská modlitba na mŕtveho)
 - vrátek k matke, jej chorobe, smúti - vedomiu o narode
- Lawrence Ferlinghetti
 - ls. sb. *Obrazy dlhého sveta* - učenie na verejný prednes (slang)
 - ls. sb. *Unapamätá myseľ* - ———— (kognitívny reflex)
- Jack Kerouac
 - *Na ceste* - autobiografický román
 - hlavná téma: nepokoj, problém ľudí - autozjavenie
 - písal 20 dní, 30 m cvetok papiera
 - nepoužíval interpunkciu, odseky
 - zachytenie prvého pohľadu - spontánny text - automatické písanie
 - uspokojenie ideály básnikov
 - bez logických súvislostí
 - text automatického písania má vysokú mieru neplánovanosti, autenticity
 - knižná podoba - dodatočne redigovaná
 - priateľia publikujú slovom po ceste, ovplyvnení filozofiou funkcionu, vyčistenie - drogy, alkohol, sex → božstvo / náboženský prístup, veľkým spôsobu života, materializmu, hodnotám spoločnosti
- **Rozhovorom mladí muži / ženy**
 - John Osborne
 - *Chvíľka v živote* - divadelná hra
 - Jimmy Porter - mladý revoltujúci intelektuál
 - rozpráva sa s Oliver (dávcom plukovníka) hŕg v jehre, ktorý je priateľom

1. PŘÍBLÍŽ DŮVODY REBELIE A JEJ PŘEJAVY V 50. r. 20. STODĚA V ANGLICKU A AMERICE. STRUČNE PŘEDSTAV TVORBU BEATNIKOV A ROZHNEVANÝCH MLADÝCH MUŽŮV. UVEJ PŘEDSTAVITEĚLOV.

důvody rebelie: nepokojnost se stávajícím stavem
svojí ^{(ne)učinností} ~~neúčinností~~ ~~neúčinností~~ ~~neúčinností~~ ~~neúčinností~~
unavení z ideálního světa, by měli realizovat
moje hodnoty společností
přejavy: nevhodné správaní se na veřejnosti,
drogy, modifikace se zákonom, přednes
děl (oblasti lázní, v kuchyňkách a v kavárnách),
společnost

Prohlášení ml. mladí muži:
John Osborne - Obzvi se v knize
Kingsley Amis - Šťastný Jim
John Braine

Říčníci: Cich díla byli napsána na přednos
Jack Kerouac - Na cestě
album Ginsberg - Dr. al. Byke, Kadiš,
díl 2. díl americký
Lawrence Ferlinghetti - Dr. al. Obrazný
dávající světu, Sunpark mysl

2. CHARAKTERIZUJ DÍLO OBZRI SA V HNEVE. UVEJ AVTORA.

Hlavní hrdina (Jimmy Porter) doškoluje na univerzitě John Osborne
a kasobáči se s Alison, dcerou majitel. Nedokáže se nadehnat ani
ako predavač cukrovínek a nemůže si dovolit byt len pre seba, a pred
si s kamarátom prenášajú jednodušný byt. Hlavný hrdina
je nahnevaný na svoju situáciu a spoločnosť a hnev si vybieva na
súkuboch.
Je to divoký muž a snaží sa skrátiť spoločnosť

3. PŘÍBLÍŽ METÓDU AUTOMATICKÉHO PÍSÁNIA. PŘEDSTAV DÍLO

NA CESTE. Spontanný dech prišli myšlienok a asociácií,
autor píše, čo mu príde na um, bez logických súvislostí a obrátok
aj bez interpretácie, čo je pod vplyvom drog. Táto metóda sa snaží zbaviť
kontrolu človeka, čo v ňom skutočne je bez autocenzúry.

Dílo Na ceste - napísal ho Jack Kerouac na 30 m svitku na 20 dní na písacom stroji pod
vplyvom drog a bez interpretácie (automatické písanie). Opísal cestu priateľom so spomínkou
amerike. Do vyprávania sa primiešajú drogy a sex. Hrdinú podporu a interpretáciu dali aj kritici.

4. S ČÍM SÚVISÍ VZNIK UNIVERZITNÉHO ROMÁNU? *s rozvojom univerzitného*
PREDSTAV DIELO ŠTASTNÝ JIM. *žánru v angličtinu*

- - - - - nemôže sa uchýliť k primeranému namednaniu - rúvi sa ako predaný cukrárik
- hnev - obracia ho proti blízkym

- Kingsley Amis

- Vlastný život

- humanistický román, satira anglických ~~univer~~ akademických kruhov
- považovaný za 1. univerzitný román
- Jim Dixon (asistent histórie na medickej univerzite, končí mu ročná skúšobná doba)
- poháňa sa s Bertramom (syn syna profesora Velcha, na kt. je Dixon svedčí), verejnú prednášku vyvráti ako provokáciu
- Christina (Bertramova priateľka) - pre Dixona symbol nedostupného dievčaťa - tragikomické okolnosti ich zblížia
- Jim strávi namednanie (vyhlásenie na dobre platené miesto u Christininho strýka)

Postmodernizmus

- umelecký a lit. smer (koniec 20. st. - v poslednú 1/3 storočia)
- odmietavý postoj ku konzumnej spoločnosti
- nadvládou západnej civilizácie, ~~odmietanie~~ intelektuálna inkultivácia - ^{odmietanie} pluralizmus
- cizáckosť (nepripisovanie exzistujúcich sexov) - ^{relatívizácia}
- dekonštrukcia (deprodukcia)
- umenie vicerých možností
- reaguje na predtechnizovaný svet, konzumnú spoločnosť
- sklamanie z civilizácie - skepsa, obavy
- typické témy - sexualita, chaos, neistota
- dehumanizácia individuálneho života
- Reno Russo
- dej románu - 14. st. - odvolanie teologických sporov
- bohosť benediktínske opátstva - William a Adam môžu vyriešiť bož. spor
- myšlienky - starý mních Jorge odovzdá listy Aristotelovej Poetiky
- požívanie
- medzotextualita (rozpráva o Adam ako starý mních)

- pohľad na dielo - historická dokladička (dôk. ab. dokladička nie je)
- filozofický román - nezhoda medzi novým a starým
- román o románe
- ← palimpsestová sekvencia písania - medzilektový, nadvýznamový, prekrývajúci, prepisovanie a napodobňovanie starého textu
- ← intermedialita - použitie časti textu a nadvýznamovanie iných
- spájanie magických prvkov s reálnymi
- čitateľ „k ulici“ a vzdelaný čitateľ

- Vladimir Vladimirovič Nabokov

- Lolita - román

- ja rozprávač (rozprávač je hlavný postava - Humbert Humbert, bývalý básnik pre neproduktívne dieťa)
- Humbert býva v podmájmí, srazí sa s blížidom 12 ročnou Lolitou, ožení sa s jej matkou
- píše denník - matka ho nájde, vbehnú pod dvere
- Humbert ide na Lolitu, vyhová sa s novou cestou podmájmí, v jednom momente sa naplní na jej kúpeľni
- Quin ~~menie~~ Lolitu s nemocnicou, keď ochore, vylúča sa na jej dnu
- epilóg - Smokov potom, Lolita má s druhým dieťaťom, odmieta ju, on zanecháva Quinu (zastrelí ho)
- nespolahlivý ja rozprávač, retrospektívny
- Lolita - Lolova vlastným menom
- pani Flammová - matka Lolity, zamilovaná do Humberta
- forma denníka
- posliachár, čitateľ - partner

Magický realizmus

- magický = tajomný, čarostný
 - diela, kt. sú napísané na území Latinskej Ameriky
 - odvírajú sa na jednoduchý spôsob myslenia a zachytávanie reality prírodnými národmi
 - ~~magické~~ magické prvky sú vsadené do realistického prostredia
 - magický realizmus - reálne prostredie
 - fantastický lit. - obvykle fiktívne prostredie
 - prostredie pôsobí prirodzene
-
- Gabriel Garcia Marquez
 - kolumbijský spisovateľ, novinár, scenárista
 - román - Kronika vpred ohlásenej smrti
 - zobrazenie deťmy lásky
 - príbeh je zahalený tajomstvom, jasne je opísaná len smrť, ktorú spáchajú bratia na predpokladanom vrodovi svojej sestry
 - vykresľuje zvyky - krmná pomôcka, význam pansenstva, posvätná česť
 - román - Sto rokov samoty
 - román kronika
 - hlavná téma - smola
 - román symbolizuje vývoj ľudstva od počiatkov po súčasnosť
 - fiktívne mesto Macondo, kt. sa dej a dokráča (6 generácií), zároveň zobrazuje históriu Kolumbie i Latinskej Ameriky
 - rozprávač vychádza z epickej tradície (myty, legendy, rozprávky)
 - fantastické a reálne prvky
 - 100 ročná história fiktívneho mesta Macondo

Človek v solidarnej spoločnosti (obrazenie solidarity)

- George Orwell - literárna tvorba
 - Literárna forma
 - on-rozprávac (3. osoba) - svediaci rozprávateľ
 - viacerá predstavy, rôzne typy a charaktery ľudí
 - alegória na socialistickú spoločnosť - ako vzniká demokracia (solidarita)
revolúcie
 - formy - štáty, spoločnosť
 - + viacerá - občania
 - na forme - veľká viacerá - vyhlásenie človeka
 - vlna Majora - zmocnenie produktov svojej práce, žijú v rovnosti
 - 7 príkazov
 - Inghilak, Napokon - chorá a vŕchľavá, kt. požíva na vystrašenie
 - vyhlásenie Inghilaka
 - zmena príkazov: Všetky viacerá sú si rovné, niektoré porazšie
 - prispôbovanie ľuďom (chodenie po 2 nohách, občianstvo)
- 1984
- antihistorický román - prvky politického a politického románu v a vedľa - fantastického románu
 - román o diktatúre a kresťanských mori

- Alexander Solženicyn
 - novela *Jeden den* Ivana Denisoviča
 - běžný den v pracovním táboře
 - Ivan - chudobný, nevydělavý člověk - nespravedlivě odsouzený na 10 let
 - snaha o premii
 - posun hierarchie hodnot v životě člověka (teplo, jídlo, odpočinek)
 - dokument o době
 - pomalé tempo

* 4
- Gioslavie Cizak, Bakarina - román

- Boris Pasternak
 - Doktor Živago

žánrová poezie 1945

- absurdní ~~žánr~~ drama
 - reakce na širší pocit lidí 1. 1/2 20. století - pocit bezmocnosti (vojny, morální hodnoty)
 - člověk - cizinec ve vlastním prostředí, absurda každodenního života
 - pesimismus, cynismus - směřuje až k nihilismu
- porušuje význačné a formální postupy divadelní hry
 - nemá děj, chybí nápletky
 - antikry
 - nemá logické průběhy, má náhody
 - antihrdina
 - dekompozice dramy - odstranění klasické střední kompozice
 - antidialog - monotónne opakování nezmyselných replik
 - nefunkční komunikace
 - repliky na sebe nenadvíhují
 - pohyb postav po scéně - často nezmyselný (křesťanské křížky)
 - nemotivaci pohyb v kruhu - v porovnaní s klasickým pocitem se světa
 - tragické sa mení na komické

-- Samuel Beckett

- Čakanie na Godota

- cyklická hra - opakovanie určitých slov, motívov, situácií

- hra na čakanie

- Estragon a Klavdius čakajú na Godota, (neriemo, že ho je, pretože ho čakajú, či s určitoušou mierou)

- hľadajú bez zmyslu a najbližšiu časť

Divadelníčko na Slovensku

TÉZY- SLOVENSKÝ JAZYK, MATURITA 2016/2017

Onky Lipo

- ❖ Informácia, jej zdroje, bibliografický záznam, verbálna a neverbálna zložka jazykovej komunikácie
- ❖ Frazeológia- príslovie, porekadlo, pranostika
- ❖ Slovo, slovná zásoba, dynamika slovnej zásoby, členenie slovnej zásoby
- ❖ Tvorenie slov, slovotvorná motivácia
- ❖ Publicistický štýl (klasifikácia publ. žánrov, kritika, interview, reportáž, recenzia)
- ❖ Tvaroslovie, klasifikácia, princípy delenie slov na slovné druhy
- ❖ Neplnovýznamové, plnovýznamové slovné druhy
- ❖ Priama, nepriama charakteristika, karikatúra
- ❖ Dynamický a statický opis, náladový opis, opis predmetu - ^{umelo}schéma ^{rozšir}rozšírený ^{schéma}schéma rozšírený ^{schéma}schéma rozšírený ^{schéma}schéma rozšírený
- ❖ Jazykové prostriedky funkčných jaz. štýlov
- ❖ Nadvetné útvary, odsek, kapitola, slovosled, vetosled, konektory
- ❖ Suprasegmentálne javy (prozodické vlastnosti reči) – kadencia, antikadencia, semikadencia
- ❖ Náučný štýl, znaky, kompozícia, členenie textov
- ❖ Administratívny štýl, reklamácia, žiadosť, sťažnosť

- ❖ Indoeurópsky prajazyk, praslovančina, slovanské jazyky
- ❖ Vývin spisovnej slovenčiny
- ❖ bernolákovčina
- ❖ štúrovčina
- ❖ 20.storočie vo vývine jazyka
- ❖ Jazyk a reč, základné funkcie jazyka, sémantický trojuholník, jazykové roviny
- ❖ Zvuková stránka jazyka, fonéma, vznik reči
- ❖ Systém slovenských hlások, znelostná asimilácia, pravidlo o rytmickej krátosti
- ❖ Sklad, formálne spôsoby vyjadrenia vzťahov medzi členmi skladov (zhoda, väzba, primkynanie)
- ❖ Syntax, vetné členy
- ❖ Veta, druhy viet
- ❖ Súvetia (prirad'ovacie, podrad'ovacie)
- ❖ modálnosť výpovede, expresívne syntaktické konštrukcie
- ❖ Nadvetná syntax, priama a nepriama reč
- ❖ Štylistika, štýl, štýlotvorné činitele, štýlotvorná norma
- ❖ Funkcie jazykového prejavu, vzťah medzi žánrom a konkrétnym jazykovým prejavom

divadla

- ❖ Modernistické prúdy v Európe a na Slovensku: Apollinaire, Krasko - pámo, kaligram
- ❖ Chápanie totality v diele A. Solženicyna a G. Orwella
- ❖ Súčasná epická próza, postmoderna- svetová: U. Eco, Nabokov, D. Mitana, R. Sloboda, P. Vilikovsky - súčasná próza, kalimacká technika, Esie dni
- ❖ Epická poézia, Balada- slovenská, svetová - Ján Botta, Janka Kráľ, Edgar Allan Poe, Karel Jaromír Erben
- ❖ Viazaná, neviazaná reč, figúry, rýmy (básnický rým, typy rýmov...)
- ❖ Teória literatúry - literárne druhy, druhy literárnej tvorby, epická próza, rozdiel medzi literárnymi a ne-literárnymi
- ❖ Svetová dráma - 20. storočie, európske, americké, abstrakčné, smutné, satirické, veselé, Čadova na G... (americké, európske, abstrakčné, smutné, satirické, veselé, Čadova na G...)
- ❖ Ženská postava - 2 hrdinky svetovej literatúry (Caligula, Anna Karenina, Anna Karenina)

Doni Rafiková (Janka Kráľová)

- Divadelníctvo na Slovensku - myšlienky, ochotnícke divadlo, autorské divadlo, história SND, Bratislavské národné divadlo

Pojmy – cieľové požiadavky z literatúry

http://www.spsstt.sk/casopis/dokumenty/maturita/sjl_maturita/pojmy_z_literatury_pre_maturantov.pdf

TÉZY- LITERATÚRA, MATURITA 2016/2017

- ❖ Lyrická poézia- čistá lyrika: Krasko, R. Dilong, J. Kostra - *lyrické složenie (mimikma), predstav hovoru a autora, nekonzistentnosť, lyrická ako literárna forma*
 - ❖ Sonet- P.O.Hviezdoslav, W. Shakespeare, F. Petrarca, A. Sládkovič - *sonet, auditi, čo je sonet, čo napísal*
 - ❖ Druhy rozprávačov - *fantazie, a iné príbehy*
4. ❖ Stredoveká literatúra - *SK - slovenská literatúra, 1. stredovek*
- ❖ Národná historická tematika v básnickej tvorbe: S. Chalupka, J. Kráľ a A. Sládkovič - *historická tematika, J. Kráľ, S. Chalupka, A. Sládkovič*
 - ❖ Krátka epická próza (poviedka, novela) - *S. Chalupka, J. Kráľ, A. Sládkovič*
 - ❖ Štúrovské hnutie a osobnosť L. Štúra - *Štúrovské hnutie, L. Štúr, osobnosť*
 - ❖ Lyrická poézia- voľný verš, L. Novomeský, J. Smrek, R. Dilong, E.B. Lukáč - *lyrická poézia, voľný verš, L. Novomeský, J. Smrek, R. Dilong, E.B. Lukáč*
 - ❖ Tragická dráma- Sofokles, I. Bukovčan, I. Stodola, J. Barč-Ivan - *tragická dráma, Sofokles, I. Bukovčan, I. Stodola, J. Barč-Ivan*
 - ❖ Láska- rozličné zobrazenie v slovenskej poézii - *láska, rozličné zobrazenie v slovenskej poézii*
 - ❖ Netradičná epická próza, prúd autorovho vedomia- D. Dušek, F. Kafka, R. Sloboda, D. Mitana - *netradičná epická próza, prúd autorovho vedomia, D. Dušek, F. Kafka, R. Sloboda, D. Mitana*
 - ❖ Epos, J. Kollár: Slávy dcéra- čítanie s porozumením a interpretácia textov, J. Hollý
 - ❖ 2. sv. vojna, rozličné postoje k vojne - *2. sv. vojna, rozličné postoje k vojne*
 - ❖ Veľká epická próza, druhy románu - *Veľká epická próza, druhy románu*
 - ❖ Veľká epika- Tolstoj, Balsac, Dostojevskij, Sienkiewicz - *Veľká epika, Tolstoj, Balsac, Dostojevskij, Sienkiewicz*
 - ❖ Humor v slovenskej dráme: J. G. Tajovský, J. Chalupka, J. Palárik - *Humor v slovenskej dráme, J. G. Tajovský, J. Chalupka, J. Palárik*
 - ❖ Veľká epická próza- reťazový kompozičný postup- J. C. Hronský, D. Chrobák, M. Figuli, E. Ondrejov - *Veľká epická próza, reťazový kompozičný postup, J. C. Hronský, D. Chrobák, M. Figuli, E. Ondrejov*
 - ❖ 1. svetová vojna - *1. svetová vojna*
 - ❖ Krátka epická próza- nespoľahlivý rozprávač: J. G. Tajovský, B. S. Timrava, G. Vámoš, E. Hemingway - *Krátká epická próza, nespoľahlivý rozprávač, J. G. Tajovský, B. S. Timrava, G. Vámoš, E. Hemingway*
 - ❖ Veľká epická próza, retrospektívny kompozičný postup: Bednár, Mňačko, Salinger
 - ❖ Osobnosť Antona Bernoláka, jeho odporcovia a spolupracovníci - *Osobnosť Antona Bernoláka, jeho odporcovia a spolupracovníci*
 - ❖ Súčasná lyrická poézia: Rúfus, Válek - *Súčasná lyrická poézia, Rúfus, Válek*
- Ďalšie témy: 1. svetová vojna, 2. svetová vojna, 3. svetová vojna, 4. svetová vojna, 5. svetová vojna, 6. svetová vojna, 7. svetová vojna, 8. svetová vojna, 9. svetová vojna, 10. svetová vojna*

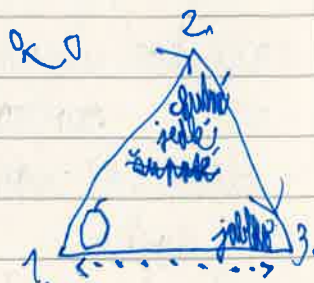
- idealizované počty Konstantina a metoda

- iné - káhlavá púča, jablko púča sedmymi korami, sedemmilové káhlavé
vájsky kón, kócku sú korami, obumilové deli kócku kón, kam nechodí
slúko, kóní kócku

- ~ nadpis - hlavní myšlenka

- šyléma - nákladna jednoká ~~sedm~~ - šylimjea mnohád - sed, des, stov,
desítky, mímika)

- systém slovenských hlások
- hláska - najmenšia zvuková jednotka - realizácia fonémnej reči
- fonéma - zvuková jednotka - nositeľ významu slova
- fonetika - skúma hlásky, ich vznik
- fonológia - zaoberá sa dôvtupňovaním
- slabika - spojenie samohlásky a jednej alebo viacerých spoluhlások, ale samohláska môže byť nahradená slabikotvornými spoluhláskami
- dvojhlasika - 'j' namiesto 'i', 'io', 'o' namiesto 'ô', 'ia' namiesto 'a'
- nosičská asimilácia - prispôbovanie výskonnosti dvoch spoluhlások
 - ľavá a ľavá chcu počuť - nemeľ
 - vo vnútri, na hranici slov, na konci slov
 - nemeľ + ~~spoluhláska~~ samohláska = nemeľ
- jazyk a reč
- jazyk - usporiadaný systém znakov a pravidiel
- ~~reč~~ jazyk v praxi
- funkcie - dôvtupňovanie, normácia, reprezentácia, estetická
- jazykové rovine
 - zvuková - fonetika, fonológia
 - významová - lexikológia
 - tvarová - morfológia
 - skladbová - syntaxa

- zvuková stránka
- vznik reči
 - dvojtvarový
 - dýchacie, čerpacie
 - hlasové, ~~fonetické~~ fonetické - hlas a hlasivky
 - artikulačné

signa - mät

- - - sön vzniká smyslným hlasivkami
- orloopia - pravidla výslovnosti
- informácia, bibliografický odkaz
- komunikácia - výmena informácií
- komunikandi
- kódovanie
- neverbálna
- mluvený kód
- mimika
- gestika
- prozémika
- posturika
- kaptika

- Andrej Bernolák (1762-1813)

- narodenie - Orava

- vysokodukolná teológia

- pôsobil v diecéze Bernolákovská a Nových Zámkoch (je tam pochovaný)

- 1787 - kodifikácia - kultúrna započítanina so stre doslovnými prvkami

- diela zriedkavé filologické rozpravy o slovenských nárechiach

- jazykovedno-filologické rozpravy o slovenských nárechiach - 1789

- prvý krok

- fonetický pravopis

- jazyčná a národná jednotnosť
etnografia

- Grammatica slovia (Slovenská gramatika) - 1790

- prvý pokus o celkový pohľad na normotvorbu gramatiky slovenčiny

- Slovák slovenskí Česko - Ladínsko - Turecko - Uhorsko - 1825/1827 ^{aj po smrti}

- slovník s výslovnosťou, ktorá sa stal normotvorou národného slovesného

- 1774-1778 - Gymnázium v Ružomberku, rektor, filozofia a predikcia
na Emerciáne v Bratislave, Medaneum v Trnave a teológia na univerzite
Rámskemu voľnému

- 1787 - Agnus štúdiu v generálnom seminári v Bratislave

- 1787-1791 - kaplán v meste v Čechách (dieťa Bernolákov)

- 6 rokov - pozemník arcibiskupského vikariátu v Trnave

- 5. 1797 - Mgr. smrti - biskup v Nových Zámkoch

- 1790 - jeho malícke písma som sa pánovi Anli - Zámokmu
do jeho vlastných rúk odovzdal

†
Dňa 3. októbra 1762 sa prvýkrát uvrel svetlo sveta Andrej Bernolák. Bol však prvý zo svojich súrodencov a detí svojich rodičov, Juraj a Bernoláková zo Slavice a Anny, rodenej Čimčákovskej. Od otca mal modrú krv a od matky pracovitosť.

Prvý duševný rokov svojho života strávil v Slavici a okolí. Svojho ducha rozvíjal a obohacoval vedomosťami na nákladnej škole v Slavici a Námestove. Naučil sa čítať, písať a počítajúť a začal sa naučovať o jazykoch. Bol usilovný ako včela na svojom štúdiu ale aj v domácnosti. Už vtedy bol veľmi pobožný a navštevoval ho kúšadňovník so pravidelnou na sviatých omšiach a obradoch. Aj tam sa správal vzorne a svetomirov naplnil úlohy mimštrant. Na konci toho obdobia sa rozlúčil s rodnou obcou a vydal sa do Ruzomberka.

V Ruzomberku navštevoval gymnázium, na ktorom sa aj slyši. Deti nerozštriedali. Rozvíjal svoje duchovné schopnosti, učil sa ~~latinský~~ slovenský jazyk, obvyklé využívaný vo vedeckej sfére ale aj v sfére teologickej. Tiež sa zúčastňoval na vyučovaní retoriky. V štúdiu retoriky pokračoval na Emerickom v kornovskom meste Uhorska, Bratislave. Učel sa tam nielen v retorike no i filozofii a poézii. Ďalej sa naučil vedomosti na Štefanovi v Trnave. Tým sa skonilo jeho zúčastňovanie jeho ducha na území Slovenska na určitý čas.

V Bratislave na univerzite Pázmáneum študoval teológiu, ktorý si zvolil pre lásku k Jasnokláštoru rozvíjaní už od jeho malého detstva jeho pôvodcami. Čítal Božie slovo, učil sa mu rozumieť a hľadať pravý význam Písma. Navštevoval na toto štúdium na Generálnom seminári v Bratislave, kde sa pripravoval na kňazské povolanie.

x Medzi rokmi 1787-1791 slúžil Bohu ako kaplán v obci Čeklís, ktorá sa dnes nachádza na jeho počesť Bernolákovu.

Trasnapríliš sa osvietenskú reformu cisárovnej Márie Terézie a Josefa II. a stal sa propagátorom národnobuditeľských snáh slovenského národa. Čakajúc svojmu vzdelaniu bol na túto úlohu dobrý. Poznal nielen cudzie jazyky a mal široké

novely *Zrub z kameňa a Cudzí*. Aj tieto novely – napr. novela *Kolíska* – sa vyznačovali nekonvenčným spracovaním povstaleckej tematiky a kritickým pohľadom na život v 50-tych rokoch. Bednár sa v nich – podobne ako v *Sklenom vrchu* – nezameral na vonkajší opis udalostí Povstania. Zaujímalo ho najmä to, ako sa jednotliví ľudia zachovali v krízových situáciách, resp. to, akým spôsobom zasahovala minulosť do ich neskoršieho života. Tieto novely sú majstrovskými psychologickými štúdiami hrdinstva, zrady, zbabelosti a celej škály ďalších – väčšinou negatívnych – povahových vlastností. Priniesli nový, kritickejší pohľad aj na obdobie kultu osobnosti, napr. na súdne procesy s tzv. triednymi nepriateľmi.

Ďalším dielom Alfonza Bednára bol rozsiahly román *Hromový zub* (1964). Zobrazil v ňom život slovenskej dediny v rokoch 1. svetovej vojny a po prevrate. (Hromový zub mal byť prvou časťou románového cyklu *Role*, ale jeho ďalšiu časť *Deravý dukát* cenzúra nedovolila vydať. Bednár tu zachytil obdobie po 2. svetovej vojne a tragické roky kolektivizácie. Román vyšiel až po autorovej smrti ako súčasť románového cyklu *Role I–IV* v roku 1992.)

V druhej polovici 60-tych rokov sa Bednár sústredil na témy zo súčasnosti. V jeho dielach sa objavili nové postupy, často využíval zvláštne kompozičné princípy a prvky grotesky. Zameral sa najmä na morálne problémy súčasnej spoločnosti a rodiny. K týmto dielam patrí humoristicko-kritický román *Balkón bol prívyso* (1968), trilógia *Za hrst drobných* (1. časť 1970, 2. časť 1974, 3. časť 1981), súbory próz *Blok 4/B* (1977) a *Pri holbách smoly* (1978), romány *Ako sme sušili bielizeň* (1985) a *Výpoveď* (1986).

V krátkom románe *Balkón bol prívyso* má realita podobu sna, v ktorom sa hrdina mení postupne na rozličné zvieratá (psa, žabu, mravca) a je nútený žiť v týchto podobách. Tento úzkostný sen vyjadruje pocit prázdnoty a odcudzenosti, ktorými trpí moderný intelektuál, pocity rodiace sa uprostred zmechanizovaného a neurotického sveta súčasnej civilizácie.

V románovom cykle *Za hrst drobných* si Bednár zvolil tiež nezvyčajný uhol rozprávania – o osudoch rodiny inžiniera Kamenického (i o živote ďalších rodín) podáva správu jeho pes Flip. V prvej časti rozpráva o rozpade inžinierovej rodiny – jeho manželka ujde s milencom a deti sa rozbehnú po svete. V druhej časti si inžinier Kamenický založí novú rodinu, ale z rozprávania psa Flipa sa dozvedáme, že život v tejto rodine nie je o nič lepší ako v prvej.

Poslednými dielami Bednára boli romány *Ad revidendum, gemini* (1988), *Osamelý havran* (1989) a *Veniec na tanieri* (posmrtné v roku 1993).

Alfonz Bednár je aj autorom kultivovanej cestopisnej reportáže *Grécke zátišie* (1958), do ktorej okrem čerstvých dojmov zo súčasného Grécka uložil aj hlboké znalosti z gréckych dejín a mytológie i úvahy o modernom svete.

Súčasťou Bednárovho prozaického diela sú i jeho úspešné filmové scenáre *Slnko v sieti*, *Organ* a *Tri sestry*, vydané súhrnne pod názvom *Tri scenáre* (1966). Okrem nich napísal ešte niekoľko scenárov a televíznych hier. Venoval sa aj prekladaniu prózy anglických a amerických autorov.

Sklený vrch

Román *Sklený vrch* vyšiel v roku 1954. V tom čase ešte prevládali v slovenskej literatúre schematické budovateľské, dedinské a povstalecké romány. Ich hrdinami boli typizované postavy robotníkov, partizánov, komunistov, ktorí spolu s ostatnými obetavo bojovali za lepšiu budúcnosť, žili iba pre prácu a spoločnosť. *Sklený vrch* už takmer v ničom nepripomína tieto schematické diela. Bednárovi hrdinovia už neboli typizované, schematické postavy, ale ľudia s výraznými individuálnymi črtami, odlišné a zvláštne osobnosti. Román sa nezameriaval na opis vonkajších, objektívnych udalostí, ale na subjektívny svet postáv, na ich vnútro, myšlienky, pocity, ideály, konflikty, trápenia. V 50-tych rokoch bol tento román odvážnym a priekopníckym literárnym činom, a preto sa pokladá za jeden z hradničných bodov slovenskej literatúry po roku 1945.

V *Sklenom vrchu* spracoval Alfonz Bednár povstaleckú a budovateľskú tematiku inakšie ako jeho predchodcovia. Povstanie je tu prítomné iba v náznakoch, mýtoch, spomienkach a v úvahách o tom, či niektorí ľudia nezradili jeho idey v povojnovom období. Román priniesol nový, kritickejší pohľad aj na budovateľské obdobie na začiatku 50-tych rokov – ukázal, že ani toto obdobie sa nevyznačovalo len optimizmom a bezproblémovosťou.

Román *Sklený vrch* má formu denníka, ktorý si píše hlavná postava Ema Klaasová-Solanová. Ona a jej manžel, inžinier Solan, pracujú na stavbe hydrocentrály. Ema utrpí nehodu a odvezu ju do nemocnice. Jej manžel nájde denník, ktorý si Ema písala v posledných mesiacoch, a začne ho čítať. Tieto denníkové záznamy tvoria jadro románu. O dva dni, keď inžinier Solan dočíta denník, dostane z nemocnice správu, že Ema zomrela.

Ema si píše denník, pretože sa snaží vyrovnáť so svojou minulosťou, so všetkým, čo prežila. Má rada svojho manžela, ale jej minulosť a to, čo z nej pred manželom zatajila, sa stále stavia medzi nich. V denníku sa striedajú zápisky o súčasnosti, najmä o problémoch na stavbe, s Eminými spomienkami na minulosť. Ema si píše denník od decembra 1951 do apríla 1952, v spomienkach sa vracia do rokov vojny a do roku 1947. Tieto tri časové roviny sú v románe zložitito pospájané. Sled udalostí sa nerozvíja chronologicky, čitateľ sa mnohé súvislosti dozvie až v závere – román je koncipovaný ako tzv. román s tajomstvom (tajomstvom zostávajú najmä okolnosti smrti Eminej prvej lásky).

Dej románu sa odohráva na stavbe (1951–1952) a v Tichej doline (1943–1944 a 1947), kde Ema žila v čase vojny. Po dokončení stavby plánovali Ema a jej manžel odcestovať na dovolenku do Tichej doliny, kde sa voľakedy zoznámili. Dôležitou súčasťou románu sú lyrické opisy a mýtické obrazy krásnej horskej prírody.

Ak by sa fakty spomínané v spomienkových (retrospektívnych) častiach Eminho denníka usporiadali chronologicky (1942–1947), boli by v krátkosti nasledovné:

Ema Klaasová pochádzala z Bratislavy. Jej matka bola Slovenka a otec Nemec – oddaný obdivovateľ Hitlera. V štyridsiatom druhom narukoval na front a bol to on, kto pravdepodobne udal svoju ženu a dcéru gestapu (za to, že ukrývali ľudí, ktorí utekali pred Nemcami). Matka zahynula, ale Ema sa podarilo ujsť do Tichej doliny, kde žila až do konca vojny. Tu v Tichej doline, v Chate pod Veľkým vrchom, sa stretla v roku 1943 s Milanom Kališom. Chodili spolu po lesoch, značkovali chodníky, obdivovali prírodu. Milan učil Emu vážiť si hodnoty ľudí a života. Hovorieval, že „človek sa musí vzdať sebeckta pri otázkach života a smrti a musí mať povinnosť k ľuďom, ktorí po ňom ostanú a prídu“. Rozprával jej rôzne príbehy a rozprávky – najmä rozprávku o Sklenom vrchu, ktorá v jeho podaní ukrývala posolstvo o tom, ako môže človek prekonať zlo. Podľa tejto rozprávky nazval Veľký vrch, pod ktorým sa rozprestierala Tichá dolina, Skleným vrchom. Milan vedel, že vojnu čoskoro pocítia aj ľudia v horách. Koncom augusta sa zaľúbenci museli rozlúčiť. Milan jej vtedy povedal, že sa stretnú tu v Tichej doline o štyri roky. Ema mu dala na rozlúčku svoju fotografiu.

Milan sa však už na jar v roku 1944 vrátil do Tichej doliny. Zmenil sa on, aj Tichá dolina. Často odchádzal na niekoľko dní a Ema tušila, že spolupracuje s partizánmi. Povedal Eme, že ak by sa dlhšie nevracal, nech sa ukryje v úkryte pod skalami a tam na neho počká. Po tom, ako Nemci pri razii odviezli chatára a jeho ženu, Ema sa už neodvážila vrátiť do chaty. Dlhé dni strávila v úkryte, Milan však neprišiel. Neskôr sa pripojila ku skupine štyroch partizánov. Potom sa dostala do jednej rodiny, kde sa o ňu postarali. Presvedčili ju, že bude lepšie, keď si dá vziať dieťa, ktoré čakala s Milanom. (Ema už potom nemohla mať deti a veľmi ju trápilo, že o tom nepovedala svojmu manželovi, inžinierovi Solanovi.)

Po skončení vojny Ema začala hľadať Milana Kališa. Dozvedela sa, že je nezvestný, a preto tajne dúfala, že Milan možno ešte žije. Emu udali známi jej otca ako dcéru nemeckého nacistu. Odviezli ju do tábora, kde si ju vybral dr. Zoltán Balla, ktorý hľadal slúžku pre svojho brata. Začala pracovať v jeho firme a neskôr sa zasnúbili. Ich vzťah nebol dobrý, Balla bol vypočítavý, nespoľahlivý a sebecký, Emu chvíľami ľúbil, chvíľami ju nenávidel. Nahováral ju, aby spolu odišli do Ameriky, lebo tam ich vraj čaká šťastie.

Ema sa do Tichej doliny vrátila v roku 1947. Mala sem prísť aj so svojim snúbencom, Zoltánom Ballom. V Bratislave však zmeškali vlak, za čo nahnevaný Zolo vinil Emu – nechal ju na stanici a odišiel domov. Ema sa rozhodla, že pociestuje do Tichej doliny sama.

V Tichej doline stála iba provizórna chata, pretože tú starú Nemci zničili. Zo starej chaty zostala iba stará chatárska pamätná kniha. Ema tu všetko pripadalo smutné. Zdalo sa jej, že všade vidí Milana Kališa. Po niekoľkých dňoch prišli do chaty traja mladí lyžiari a jedno bielovlasé dievča. Usadili sa pri Eminom stole. Jeden z nich (neskôr sa predstavil ako Mišo Pogáň) začal rozprávať rôzne zážitky zo starej chaty počas vojny. Ema sa niektoré príbehy zdali známe, tušila, že nejako súvisia s Milanom Kališom. Bola si istá, že neznámy určite poznal Milana Kališa (neskôr sa to aj potvrdilo). Ema trávila stále viac času s mladými lyžiarimi, najmä s jedným z nich, s Jožom Solanom (jej terajším manželom).

Na chatu prišlo oznámenie o svadbe dr. Zoltána Ballu. Na druhý deň – keď sa spamätala z prekvapenia – Ema schválne „stratila“ Zolov snubný prsteň a rozhodla sa skončiť s touto časťou svojej minulosti. Zdalo sa jej, že už sa dokáže vyrovnáť aj s tým, že Milan je mŕtvy. Cítila, že jej v tom pomôže Jožo Solan, človek rovnako zmyšľajúci o živote ako jej prvá láska. Každý deň trávili spolu, snažili sa byť čo najviac sami, chodili na dlhé prechádzky. Jožo jej nosil každý večer kvety, ona mu rozprávala niektoré zážitky a rozprávky, ktoré poznala od Milana. Napríklad i rozprávku o Sklenom vrchu, podľa ktorej pomenoval Kališ Veľký vrch. Vtedy im prišli povedať českí turisti, že neďaleko, pri potoku, našli hrob neznámeho partizána.

V posledné dni pobytu v Tichej doline sa Ema dozvedela, čo sa vlastne stalo s Milanom Kališom. Prezradil jej to tesár Tretina, bývalý partizán. Porozprával jej, čo sa stalo na jeseň v roku 1944. Napriek tomu, že on a jeho druhovia ho odhovárali, Milan (Tretina ho poznal pod menom Martin Tkáčik) sa vybral na chatu do Tichej doliny. Nemci ho chytili a umučili k smrti. Tretina a jeho druhovia ho pochovali tam, kde zomrel, pri potoku. Tretina u neho našiel medzi ostatnými papiermi aj Eminu okrúhlu fotografiu.

Teraz už Ema vedela, kto je pochovaný v hrobe neznámeho vojaka. Bolo jej hrozne smutno. Do chatárskej knihy napísala záznam o Milanovom umučení pod Veľkým vrchom. Na druhý deň spolu so Solanom odišli z Tichej doliny. Vtedy jej sľúbil, že ani v Bratislave sa nerozídu a on si ju vezme s celou jej neznámou minulosťou a Tichou dolinou.

Tieto (a mnohé ďalšie) udalosti sa v denníku prepletajú a spájajú s nasledujúcimi (a mnohými ďalšími) udalosťami zo súčasnosti (1951–1952):

Inžinier Solan bol vedúcom na stavbe veľkej hydrocentrály a Ema tam pracovala ako účtovníčka. Bývali v provizórnom baraku. Zatiaľ ešte nemali byť, vždy ho prepustili rodinám s deťmi. Na stavbe pracoval aj Tretina, ktorý Ema

voľakedy rozprával o smrti partizána Tkáčika (čiže Milana Kališa). Keď spomenul toto meno pred Solanom, zbadal Emin strach a pochopil, že Solan nevie, o kom je reč. Ema sľúbila Tretinovi, že sa stane palierom, ak nikomu nebude rozprávať o Tkáčikovi.

Na stavbe bolo stále viac problémov. Používal sa nekvalitný materiál, preto došlo k nešťastiu. Inžiniera Solana niekto obvinil zo sabotáže. Tretina poburoval ľuďmi na stavbe proti Solanovi a Eme. Na schôdzi verejne obvinil Solana zo sabotáže a zle vykonávanej práce a Emu, že počas vojny zavinila smrť jedného partizána. Ani jeden z nich sa nemohol brániť. Doma sa pohádali, lebo Ema nechcela manželovi vysvetliť, o čom to Tretina hovoril. Odtedy medzi nimi zavládlo napätie.

Solan sa rozhodol, že nebudú ďalej stavať podľa zlých plánov, čakal na nové projekty, ktoré mali čoskoro prísť. Projekt však neprichádzal a Solana medzitým preložili za trest na iný úsek. Tretina dosiahol, čo chcel, nastúpil na Solanovo miesto.

Solanovi sa na novom úseku páčilo, práca sa mu darila. Povedal Eme, že onedlho určite pôjdu do Tichej doliny. Znova sa jej pýtal na Tkáčika, ale uznal, že nikto nemá právo na minulosť toho druhého. Ema sa rozhodla, že v Tichej doline všetko svojmu mužovi vysvetlí. I to, prečo nemôže mať deti.

Situácia na stavbe bola stále horšia. Na Tretinovom úseku došlo k ďalšej nehode. Ľudia sa začali búriť. Tretina nepracoval dobre, ale nechcel si to priznať. Všade rozširoval, že problémy zavinil Solan. Ema a Solan sa znovu pohádali. Solan sa nazdával, že mali podať na Tretinu žalobu hneď vtedy, keď ich obvinil. Odcestoval do Bratislavy, aby požiadal o stranícku kontrolu všetkého, čo sa na stavbe dialo.

Emu medzitým obvinili, že vo svojom pracovnom stole schovávala nové projekty, na ktoré márne čakal Solan aj Tretina. Ema vedela, že v stole nič nemala, začala sa veľmi báť, nechápala, čo sa deje, a kto im chce ublížiť.

Po kontrole sa všetko vysvetlilo – vyšlo najavo, že dokumenty o novom projekte zámerne ukrývali Tretinovi spoločníci, ktorí predávali potajomky materiál zo stavby. Robili všetko tak, aby to vyzeralo, že zodpovedný je Solan. Tretinu iba zneužili na svoje ciele.

V sobotu mali Ema a jej manžel konečne odcestovať do Tichej doliny. Posledné zápisky v denníku hovoria o Eminej radosť, o jej nádeji, že v Tichej doline sa všetko urovná. (V ten deň ešte išla nakúpiť niečo na cestu, ale na stavenisku stúpila na spadnuté drôty s vysokým napätím a o dva dni zomrela v nemocnici.)

Ema na konci týchto úprimných vyznaní o minulosti a prítomnosti prichádza k záveru, že životné krédo Milana Kališa i ľudí v súčasnosti je vlastne rovnaké: „... musíme aj my zo svojho života urobiť most k ľudskej budúcnosti. To musí robiť zo seba každý človek ... a ak to vykoná, nebude žiť nadarmo.“

Kolíška

Novela Kolíška patrí do súboru štyroch noviel, ktoré vyšli spoločne pod názvom Hodiny a minúty v roku 1956. Jej príbeh sa odohráva počas Slovenského národného povstania. Novela sa vyznačuje majstrovskou kompozíciou. Striedajú sa v nej rôzne časové roviny. Dej sa rozvíja retrospektívne¹⁰ – cez spomienky hlavných postáv. Kulisu celého deja novely tvorí dunivý zvuk kolísky.

Alfonz Bednár bol prvým autorom, ktorý sa snažil zrušiť čiernobiely obraz povstaleckých hrdinov. V tejto novele kriticky zachytil aj priebeh súdnych procesov na začiatku 50-tych rokov a obdobie združstevňovania.

Dej novely sa začína v roku 1952. Zita Černeková počúva v rádiu priamy prenos zo súdneho procesu s tzv. triednymi nepriateľmi. Jedným z obvinených je aj Jozef Majerský – podľa prokurátora kulak, sabotér a zradca. Majerský sa bráni obvineniam, tvrdí, že je nevinný. Jedným zo svedkov je i Zitin manžel, Mišo Černek, bývalý veliteľ partizánskej skupiny. Má dosvedčiť, že Majerský ušiel od svojej jednotky s úmyslom zradiť partizánov Nemcom. Predseda súdu číta Černekovu výpoveď. Zita počúva výpoveď svojho manžela s hnevom a s odporom. Lútuje Majerského, vie, že obvinenia sú nepravdivé. Pri počúvaní rádia si spomenie na strašnú noc pred siedmimi rokmi.

Bolo to v roku 1945. Zita bola doma sama s dieťaťom. Mišo Černek bol veliteľom partizánskej skupiny, nemala o ňom žiadne správy. Dedinu pred časom obsadili Nemci a tých, ktorí pomáhali partizánom, zabili – medzi nimi ženy aj deti – a ich domy podpálili. Zita sa zachránila, jej manžel akoby zázrakom nebol na zozname (zoznam dostali Nemci od gardistov-udavačov).

V tú noc bola dlho hore, lebo mala choré dieťa. Kolísala ho v kolíske. Neďaleko domu stál na stráži nemecký vojak. Do kuchyne zrazu vošiel Majerský. Videl, že sa tam ešte svieti a chcel požiadať o pomoc a úkryt. Zita ho prosila, aby odišiel, bála sa, že ak Nemci u nej nájdu partizána, zabijú ju i jej dieťa. Napriek tomu, že sa veľmi bála, ukryla Majerského v izbe pod perinami.

Majerský sa pridá k partizánom iba z vypočítavosti, vedel, že po vojne sa budú cenit' všetci, ktorí bojovali proti Nemcom. Bol členom skupiny, z ktorej zostalo iba niekoľko mužov, ich veliteľom bol Mišo Černeš. Majerský ochorel, zapálili sa mu oči a mal veľké bolesti. Rozhodol sa, že opustí skupinu. V noci zišiel z hôr a vošiel do domu na kraji dediny, nevedel, že tam býva Zita, ani to, že je manželkou Miša Černeša. Až teraz v tmavej studenej izbe si začal uvedomovať, čo spravil. Napadlo ho, že svojím činom možno ohrozil aj ostatných, lebo Nemci podľa jeho stôp v snehu môžu nájsť ich úkryt. Mal výčitky svedomia i kvôli Zite, myslel na to, že ju dostal do veľkého nebezpečenstva i na to, ako jej ublížil pred niekoľkými rokmi.

Zita zatiaľ v kuchyni začala Majerskému pripravovať jedlo, pričom si tiež spomenula na minulosť. Ona a jej matka pracovali na začiatku vojny v Čechách na veľkostatku, kde bol šafárom Majerský. Varili robotníkom, Majerský však chcel na kuchyni zarobiť a časť zásob si nechával pre seba. Matka dovolila Zite stýkať sa s ním, lebo Majerský sa vyjadril, že si ju chce vziať. Keď sa matka dozvedela, že je už dávno ženatý a má i deti, zakázala dcére stretávať sa s ním. Zita povedala Majerskému, že čaká dieťa. On, aby sa jej zbavil, „dal“ ju Janovi Ragalovi, jednému z robotníkov. Na dôvazok ešte uďal na súde Zitu a jej matku, že kradnú z kuchyne a vyhnať ich z veľkostatku. Hladné sa túlili po okolí, Zita prišla o dieťa. Strela sa s Janom Ragalom, ktorého Majerský tiež vyhnať, a vydala sa za neho. Žili spolu zle, Ragala ju bil a onedlho po svadbe odišiel, pridá sa k zlodejskej bande. Zomrel pri prestrelke s políciou a Zita sa potom druhýkrát vydala za starého mládenca Miša Černeša a prisťahovala sa s ním sem, do tohto domu, ktorý si sám postavil na kraji dediny (ešte predtým mu všetko vyrozprávala o svojom živote s Majerským a s Ragalom).

Zita, ponorená do spomienok, ďalej kolísala chorého syna. Zvuk kolisky upútal nemeckého dôstojníka, veliteľa oddielu SS. Pripomínal mu zvuk mlyny, v ktorom ako dieťa vyrastal. Nemci sa vhrnuli do Zitinej chalupy a usadili sa okolo stola. Zita sa bála, aby si nevšimli roztopený sneh po Majerského čizmách. Veliteľ jej prikázal, aby neprestala kolísať dieťa, páčil sa mu dunivý zvuk kolisky. On a jeho vojaci si robili posmech zo Zity, trápili ju, nedovolili jej ani obliecť sa. Majerský v izbe počul rehot Nemcov a neustále dunenie kolisky. Trpel stále viac, uvažoval nad tým, že sa pokúsi dostať von, a že sa vráti k partizánom. Nemci sa v kuchyni ďalej zabávali. Pýtali si od Zity veľký hrniec, chceli sa doň vymočiť a jeden z nich sa smial, že jej dajú napit' a povedia, že je to varené víno. Močom chceli pokrstiť Zitino dieťa. Keď sa Zite zdalo, že to už ďalej nevydrží, a keď videla, že Nemci chcú jej alebo synovi ublížiť, zobrala syna do náručia a s plačom vbehla do izby, volajúc Majerského na pomoc. Izba však bola prázdna, Majerský ušiel cez okno. Nemci vybehli von, lebo sa ozvala strelba. O chvíľu doniesli do kuchyne troch ranených (bol medzi nimi i veliteľ skupiny) a dvoch mŕtvych Nemcov. Potom priviedli i Majerského, ktorý sa vzdal. Zita si myslela, že Nemci zabijú ju aj jej syna, ale napokon naložili ranených a mŕtvych do auta a spolu so zatknutým Majerským odišli.

Zita (už opäť v roku 1952) počúva spolu s manželom prenos zo súdneho procesu. Majerského odsúdili na dvanásť rokov väzenia a na konfiškáciu majetku, jeho manželku a synov na vysťahovanie z okresu. Zita trpko vyčíta manželovi, že svedčil proti Majerskému. Mišo Černeš sa bráni, výpoveď musel podpísať, prinútili ho k tomu, okrem toho sa bál aj o Zitu a o syna. Na súde však povedal pravdu, ale túto výpoveď už nevzali do úvahy a nebola ani v rádiu (sudca dal prečítať jeho pôvodnú výpoveď, v ktorej potvrdil, že Majerský bol zradca). Zita nevie, či môže veriť Mišovi, obáva sa, že vypovedal proti Majerskému z pomsty a zo žiarlivosti, lebo vedel, že Zita sa za neho vydala iba z núdze.

spracoval najmä dve témy – život ľudí na Kysuciach a obdobie druhej svetovej vojny. Podobne ako Alfonz Bednár, i on vstúpil do literatúry pomerne neskoro, až v zrelom veku. (Prozaickej tvorbe sa začal venovať už o desať rokov skôr, hneď po vojne, písal romány i kratšie prózy, tieto však nevydal, zostali v rukopisoch.)

Debutoval baladickým románom Na brehu priezračnej rieky (1956). Zobrazil v ňom osudy ľudí na Kysuciach v čase hospodárskej krízy.

Ďalším dielom Rudolfa Jašíka bol román Námestie svätej Alžbety (1958). Dej románu sa odohráva počas 2. svetovej vojny v Nitre. Jeho ťažiskom je príbeh tragickej lásky dvoch mladých ľudí – slovenského chlapca Igora a židovského dievčaťa Evy. Román je odsúdením rasovej diskriminácie a neľudskosti fašizmu. Zobrazuje pomery v rokoch Slovenskej republiky, šírenie fašistickej ideológie, podlosti, atmosféry nenávisti a strachu.

Ostatné diela Rudolfa Jašíka vyšli po jeho smrti, ich vydania sa už autor nedožil. Boli to tieto knihy: román Mŕtvi nespievajú, zbierka noviel Čierne a biele kruhy a novela Poveš o bielych kameňoch (všetky 1961).

Román Mŕtvi nespievajú (1961) je vrcholným dielom Rudolfa Jašíka. Opisuje osudy slovenských vojakov na východnom fronte. Mala to byť prvá časť plánovanej trilógie, v jej dokončení však Jašíkovi zabránila náhla a predčasná smrť. Jašík v tomto románe priniesol nový pohľad na vojnu: ukazuje jej pravú tvár – krv, smrť, utrpenie a bolesť.

Román hovorí o demoralizácii a rozpade slovenskej armády. Niektorí vojaci prebehnú na ruskú stranu, ostatní dávajú najavo svoju nechť a odpor k vojne. Sú nespokojní, túžia vrátiť sa domov, dôstojníkom nedôverujú. Ústrednou postavou románu je poručík Kľako. Spočiatku sa bráni pred nezmyselnosťou vojny cynizmom a ľahostajnosťou. Pod vplyvom udalostí však postupne začne otvorene nenávidieť Nemcov a najmä nemeckých dôstojníkov. Nájde si cestu k prostým vojakom a napokon si získa ich dôveru. Druhé dejové pásmo románu sleduje život obyvateľov v zázemí, v hornonitrianskom mestečku Pravno.

Jašík v tomto románe vytvoril celý rad výborne vykreslených postáv – Slovákov, Nemcov, Židov, chudobných, bohatých, ľudákov, komunistov, fašistov, nefašistov, arizátorov i arizovaných. Podarilo sa mu presvedčivo priblížiť zložitú medziludskú, politickú a sociálnu vzťahy tých čias.

V zbierke piatich noviel Čierne a biele kruhy (1961) sa Jašík opäť vrátil k téme životných osudov kysuckých ľudí v medzivojnovom období. Sú to baladicky ladené príbehy s tragickým záverom. Rozprávajú o ľuďoch v bezvýchodiskovej životnej situácii. Jašík aj tu kladie dôraz na priblíženie vnútorného sveta a psychiky svojich postáv. V novelách spája prvky epiky a lyriky – podobne ako aj v ostatných svojich dielach.

Jednou z piatich noviel knihy je novela Mŕtve oči. Je to príbeh o slepom mládenčovi Adamovi. V rodine sa mu dostáva lásky iba od matky. Otcovi a bratovi je na príťaž, obidvaja sa k nemu správajú hrubo a odmietavo. Adam sa snaží získať si ich lásku a uznanie nadľudskou prácou, utŕži však za ňu iba posmech. Keď si náhodou vypočuje rozhovor otca a brata o tom, že ho chcú dať do ústavu, rozhodne sa spáchať samovraždu – skočí do rieky. Na brehu zostane jeho palička s kovovým hrotom. (Kniha ešte obsahuje novely Čas medených tvárí, Popolavá vrana, Mesiach na vode a Traja pútnici.)

Baladicky ladená je i nedokončená novela Poveš o bielych kameňoch (1961). Novela nesie mnohé znaky naturalizmu (napr. rozprávkovosť, snovosť, symbolickosť, mýtická atmosféra). Rozpráva o dvoch osamelých ľuďoch – o starcovi a o chlapcovi, ktorému zomrela matka a cíti sa opustený a oklamáný.

Rudolf Jašík

Námestie svätej Alžbety

V roku 1955 začal Jašík písať kroniku mesta Nitry. Pri tejto práci sa mu dostal do rúk zaujímavý dokumentárny materiál z čias 2. svetovej vojny, ktorý mu poskytol látku pre tento román.

Baladický román Námestie svätej Alžbety (1958) o tragickej láske dvoch mladých ľudí je obžalobou krutosti a neľudskosti fašizmu a odsúdením rasovej diskriminácie. Láska Igora a Evy symbolizuje nezničiteľné hodnoty života.

Román sa skladá z 15 kapitol so samostatnými názvami. Je uvedený mottom: „Láska je nesmrteľná. Neumiera. Ona len ide do hrobu.“

V románe sú okrem dialogických častí mnohé reflexie (úvahy) a lyrické opisy. Jašík aj v tomto svojom diele – podobne ako v ostatných – využíva prostriedky lyriky, napr. kontrast, prirovnania, metafory, prívlastky a personifikácie. Niektoré časti románu preto pôsobia ako báseň v próze. Najpoetickejšie sú autorove úvahy o láske, Jašík vynáša lásku na piedestál, oslovuje, personifikuje ju, vzdáva jej hold:

„Ach, ty voda čistá, najčistejšia voda, ty láska! Aké mrzké sú na milencoch šaty a hryzú ani vši. A čo bolo tajnejšie než pohyby armád, chystajúcich sa do útoku, zažiarí odhalením, čo bolo čisté, posväť sa poškvrnením. Ty, láska, koľko skrývaš v sebe protirečenie! Sladkých a ťažkých zároveň, pochopiteľných a predsa nepochopiteľných. A preto vari deti lásky z tvojho domu dvoma dvermi vychádzajú; svetlými, a tí sú šťastní; a čiernymi, od ktorých vedie zavše chodník k cintorínu.“

Na predmestí Nitry, na Námestí svätej Alžbety, byvať najmä chudobní, menej majetní obyvatelia, medzi nimi i mnoho Židov. Tu byvať i hlavne postavy románu – Igor, Eva, Samko, Maxi, holič Florik, obuvník Magus a Zlý Dodo.

Eva Weimannová je Židovka, jej otec Samko (Samuel) rozváža spolu so spoločníkom Maxim uhlie (Samko vlastne dokončil ani školu, po otcovej smrti musel ísť z gymnázia).

Nevie pochopiť, prečo by sa Židia mali znakovat ako nebezpečenstvo na nich čiha. Mnohí ešte dúfajú, im iba odovzdať čakať na svoj osud.

nechodil do mestského parku, teraz tam začne chodiť – prave preto, lebo je tam napísané „Samko neberie vážne Maxiho reči, stará sa iba o rodinu a o prácu, je pedantný, vždy upravený, aj šesticípny hviezd

je získal židovský majetok a kupil si krásny salón na hlavnej ulici. Vstúpil do HSLZ a dal si dať členom formu. „Pracuje“ na sektarizácii strany ako politický referent. Je stále sebavedomejší, nevadí mu, že mnohí sa z neho a jeho uniformy vysmievali, odpúšťajú si, keď ho uvidia. Zoznámil sa s ďalšími gardistami, napr. s „Hasanom“ a z jeho uniformy vysmievajúcim sa za dobrego slovenského národovca. Flórik pr

Do mesta majú prísť Nemci. Gardisti sa pripravujú na „riešenie židovskej otázky“. Najmä si udavačov, ktorí ichohou je spísať zoznam tých Židov, ktorí nenosia hviezdy. Jedným z udavačov je aj Žily Dodov, bezcharakterný zloduch. Malému synovi dostal sa za hranice.

„nemostia hviezd“ zapisu náhna domy, on žije... Igor sa začína báť o Evu. Obuvník Maguš mu poradí, aby dal Evu prekrásiť a oženil sa s ňou. Farár najprv váh

ale ten mu už nechce vystaviť dokument. Bojí sa, situácia je stále vážnejšia.

Ziufalému Igorovi poradí obuvník Maguš, aby odišiel s Evou do hôr, kde je jeho brat hordrom. Už je však neskoro. Ešte v ten deň začnú Nemci za pomoci gardistov odvádzat Židov. Gardistom veľí Flórik a Haso. Haso sa necíti dobre a tejto poľovacke na ľudí. Flórik je však o to sebavedomejší. Vyberá Židov, ktorých majú odviesť. Je medzi nimi

Viac než tristo ľudí naženu do budovy školy a na druhý deň ich vedú cez celé mesto na stanicu. Tu mŕdajú nemecký dôstojník privola k sebe malého chlapca, dá mu pomaranč a čokoládu, a keď sa chlapiec obráti, aby sa vrátil k matke, zastrelí ho. Eva a dvaja mládenci chci odmiešťa telo mŕtveho chlapca a vtedy Nemci zastrelia aj ich.

malého chlapca, neznesie vyčikáť svedomia a po príchode domov spácha samovraždu. Flórik, naopak, využije strašnosť z toho, čo sa na domy v blízkosti zverzu, aby zobrať so sebou iba peniaze, kožušiny a šperky – a pre prípad potreby lopatu, vezie cez hraničnice. Príkaze im, aby zobrali so sebou iba peniaze, kožušiny a šperky – a pre prípad potreby lopatu, ktorý zavlaďne v meste medzi Židmi a rozhodne sa uskutočniť svoj plán. Helderovcom sľúbi, že v noci ich autom, ktorý zavlaďne v meste medzi Židmi a rozhodne sa uskutočniť svoj plán. Helderovcom sľúbi, že v noci ich autom,

Slovenská próza po roku 1945

- básne: SNP, skúsenosti s vojnou, industrializácia
- veľký román
- kolektívny hrdina
- Alžbety Bechová
 - prvý skúsila prácu schematicke
 - sklený vrch - román s dejom v čase
 - denník s dejom v čase - Ema & Láska - Láska - forma - denník
 - retrospektívne rozprávanie
 - * Ema - Ing. Láska - manžel
 - Milan - prvá láska, partner, umučený román
 - Láska - snúbca, ktorá bola jeho snúbkou, aby sa zachránila a dala Lásku
- Tichá dolina
- Kolár - novela
 - rôzne časové možnosti
 - Lída Černáková - Miro Černák
 - Jozef Majerský
 - Jaro Ragala
- František Hečko
 - viacgeneračný román - Červené víno
 - autobiografický román
 - starý rodič - Michal, Lída
 - rodičia - Urban, Kristína
 - syn - Marek (sť andy)
 - 1. 1/2. 20. st. - vinohradnícke obec - Keleční Mien a Keleční Dol
 - (Tichá nad Parnou, Tichá dolina)
 - 3 časti: Lída, Urban a Lída, Marek a Lída
 - Michal Hlaváč - Lída, rozprávajúci gazda
 - Lída - škola, Lída, nájazd, pobožná, Lída má
 - Urban (syn) + chudobná Kristína - odchádza z rodičovského domu do Keleční - žijú chudobne, ale šťastne

- - Urban a Kristína - dom vo Klipole
- Silvester Bolebruch (bohadrý gazda) - nepriateľ (dovet Kristína)
- narodená rodina - Magdalénka, Cyril a Medo, Adamko
- vojna - Urban rukuje (Marek - 10 rokov a 20 Kristína sa stará o dom a vinohrad)
- Marek sa namieňa do Lucie (dcéry Silvestra)
- Kristína a Marek idú šofrať k Michalovi (hlad, chudobu - odchádzajú s prándymi rukami)
- babička Alojzia - ide navštíviť jedlo, ak sa záveši komrie - poslať posla
- záhrad - Kristína a jej deda okrem Marka ho dostanú
- Cyril a Medo komrie
- Adamko sa narodí v komrie
- Kristína a komrie rešort - Urban márne púť
- Magdalénka prešije
- 13.9 rokov - chýbajú o Marekovi gazdovaní prichádza k Michalovi
- ide na návštevu - dostane 1/2 majetku po smrti Marekovi (po smrti Michala majetok spravuje Verona)
- Urban - richár, sakladá drevo - prichádza o majetok - alkohol
- Marek - vinohradníka škola, najlepši riad
- dom a vinice na dražbe kúpi Silvester
- rozdráka medzi Marekom a Luciou
- Lucia sa oho ~~získava~~ rozhodne vydáť na iného
- list - Lucia odíde kore
- solár Lucia a Marek - idú k Verone
- Verona majetok prepila - dražba
- odchod Lucie a Marka

- Rudolf Hraňák

- námětové vidění alibedy - na náklade študijných nákladov
- vymyslené predmetné vidy - Max - Smích - čepo so závažnými vidy
- Igor a Eva - láska
- Samko, Maxi - roxy, kore - porovnanie
- Florik - holík, nekôv gardista, aby zlohadol (čo má viac, nie viac)
- Hlas - gardista a prevádzka, keď píše knihy, robí sa
- Elly Gado - sladkýčok, udáva životu bez hriechu
- Igor robí Florika, aby pomohol Evi, zlohadol byt
- Igor sa chce zložiť skokom do rieky, Max už, komunika, by zachráni
- ešte pred tým Samko, jeho žena a syn sa robí policajtom, Maxi no píše nos, hriechu správe
- psychologicko - sociálny román

- Ladislav Mňačko

- román
- reportáže
- román ako chudí mor - politický pamflet
- román Smutí sa roľník Engelchen
- SNP
- autobiografické prvky

- Vincent Šikula
 - románová filológia Majstrov, mužské, žilma
- Ladislav Ballek
 - román Comocník

Postmodernizmus - práva

- Právna práva
 - nepreberanie príbeh, rozprávaj sa s nameraním, nové správy
 - dôraz na jazykové prostriedky
 - dehumanizácia inštitucionálneho života
 - prelínanie žánrov
 - Žilinský, Joharides, Lebovka, Žilinský
- Pavel Žilinský
 - novela Čekaj je nekaj
 - novela s prvami prózy, grotesky, radikálnej ironie, satira na štát, tajnú políciu, leninismus, nacizmus, homoseksualitu
 - rozprávaj sa s nameraním - vysvetľuje sa výskyt správy na svoje najlepšie roky života
 - rozprávaj sa s milovaným v inštitúcii, kt. pôsobí ako hokejová inštitúcia
 - milovanec zastupuje čitateľa
 - v skríni je kresťan, kt. ich odpočívajú
 - dialóg, kt. je morálnym vysvetľovačom

- - - paródia histórie
- neopohľadný románu
- intertextualita
- ~~historická~~ kvázi citácia
- marginalie

- silový prôz. Citová myšlienka v marci
- dvojzrkadlo zlo žánru na pohľad, šepce vo kľúčoch

- Dušan Dušek

- sensualizmus (sved farieb, chutí, voní)
- komickosť a sebaironia
- reálny svet (chaotická realita) / kreatívny svet
- hrdinovia - nenápadní, drobní, nedôležití ľudia - čudáci, vyhýbajú
- citlivosť, slabosť, prechýbenie poistky
- témy - komunikácia, deštrukcia, stavba, oamelenie
- prevedenie vidieka, malej meste
- prvky postmoderny - jazyk - drsnejší slovník, sexuálne témy...
- zbierky poviedok - Brecha domu, Huby na sny, Toplonu

Romantizmus

Lama a Chalupka - May so

Janka Zvon - Duma Bratislavská, Divný Janko a Chalupka poma vo Kabri

Čladičkov - Dedran, Maryša

Bobo - Imre Jánovič, Zloží sa lašica
Zabývanie po

Dedran - 15 starostí

- ~~Marin~~ opis prírody
- ~~Marin~~ Marin a Elena
- Kolády Chalupka spája
- ~~Marin~~
- u Chalupka Maryša

možná rovněž 1945

* Žižek Milana

- sbírka povídek Psí dno
 - iracionální motivy
 - povídky s tajemstvím - různé možnosti interpretace nálezu
 - vyprávění pocitu strachu a obavy
 - postavy - neschopní lidí v společnosti
- sbírka povídek Noční spánky
 - používá neobvyklé motivy
- druhy žánrů
 - reflexivní - ironičtí
 - duchovní
 - společenská
 - přírodní
 - intimní

- volný verš - nemá metrum, nic je vázaný rytmem - 20. st. - nemá pravidelný
- impresionismus - Mladý... Východ... slova - básnický, poetický na
- surrealismus - filozofický směr - říká se v rozumu a ruce v myslích
- poezie - český poezie - neobvyklé slovní spojení, básnické slova
- Dilong - Jan, svatý František, Malý svatobratr...
- Novoměstský - poezie - vycházel z proletářské lyriky
- významný v době na buržoazní nacionalismus

Jan Smrek

- Emil Zola - žánr - ironizující

- futurismus - vycházel z militarismu - rychlost, dynamika
- kubismus - Picasso - do popředí ideální forma
- kulofuturismus - Lid. kolář - kaligramy, námořník
 - kaligramy - upravený text do obrazu
 - námořník - sbírka dlouhých a krátkých, náhodný řádek - náhodné
- národní dělní
- Apollin - kaligramy

- dekadencia - úpadek - hmlivé označenie poézie
- kult smrti, erotika
- Bodlár - Mucina
- líkárna moderna

- Dadaizmus

- rumunský novinár Tristan Tzara
- nenávisť k vojne
- rebelia
- nasádzali slová do vrecúška a lepili na seba
- deštrukcia slova, kombinovanie

- Ivan Krasko

- osamelosť, opustenosť, smutek
- spoločenské a národné problémy
- reflexy
- asociácie
- prírodný - psychologický paralelizmus

- Líška a poézia

- najmä v 2. svetovej - stredovek - Líška a Boh
- humanizmus a renesancia - Pieseň o dvoch ideologických nánoch a surcukor
- cizota a ciele
- Ján Kolár - Deňa slávy - Klasicizmus - antická mytológia
- pol klasi, pol inde
- Ján - Pieseň o náne - láska a nádej
- Ján Kolár - Májna - abstraktná - jedna z druhov objímaní
- Ján Kolár - Jánikova žena - žiadna mydlová deňa
- čistý cit - odložený rozum
- Smek - erodický pohľad
- Líška - ironizuje
- K. Kolárka moderna - inšpirácia, Ranna Mária - žena

- novela - väčšinou sa delujú na
 - Dokumentárna - humanitárna a humanitárna - Boháč
 - ľudovosť motív - novela, láska
 - román, novela
 - románové postavy
 - románové postavy
- Roman a novela - medzinárodné oblasti
 - románové postavy
 - čistý román a románový
 - 90.7. - 29.5.
- Roman a novela - Hemingway
 - boj človeka s prírodou
- Edisio veka - Váňa
 - Roman a novela - Roman Chvalko
 - románové - opis prírody
 - Tri pašeráckej kore - Figuli
 - Roman je román -
- slovenská poviedka - románové - románové dedinský život
 - Romanové - Tri pašeráckej kore, Romanové
 - Romanové - Romanové
 - Romanové - Romanové

- pochybnosti po 1945
- menšia prítomnosť spoločnosti (moderácia ~~na~~ dosahov) vojny - reflexia spoločnosti
- marxistický realizmus - Holomajst

- Poesia literatúry

- viessná reč - písaná vo viessnej
- reč - jeden riadok
- strofa
- rým - ~~striková~~ rhytmická slabika naplnená rečou
 - AAABBB, ABAB, ABCB, ABBA
 - markovaný, súvislý, prerušovaný, alternatívny
- lyrika - ~~vyjadrenie~~ ¹⁹⁴⁴ vyjadrenie pociťovania
- reflexívna, líboslovná, prírodná, spoločenská, duchovná
- ~~obdobie, ktoré~~ Jablko - ~~1944~~ 1944 Topol na Šalini? Helena má lásku

- Epika - román

- novela - Dekameron (Boccaccio)
- poviedka - Vojakovi (Tymov)
- čela - minipoviedka
- epos - Epos o Gilgamešovi
- legenda
- bajka
- bája
- balada

- Poesia - medailová viessná

- symbolizmus - Ivan Krasko
- alegória - inštalácia - obrazné vyjadrenie v sepe - Bok much (Golding)
- metonymia - prenesenie významu na základ logického súvislosti

- balada

- epická báseň - pohrávkový děj, gradácia, tragický koniec
- ľudová - žili ľudia hore - tragický koniec - šťastný koniec - láska, vernosť
- francúzska balada - 3 stahy (7-12 veršový koniec) + 1 posledný
- Žilón - malý testament, veľký testament
 - 1. prekliaty básnik
 - humanizmus a renesancia
 - Žilónskosť - veľké balady v Česku

- Elen - ľudová slovesnosť z Čiech (nie Moravy) - Poetický, vešticí

- Poe - majster kľúčových, skrášľovacích, dekoratívnych prvkov
- navodenie strachu - metafora, symbolika
- + slavnosť - téma: smrť, zomretie
- stupňovanie hrôzy

- Divný's Janka - náhodníctvo, pohľad na smrť, resuscitácia a láska
- panna kameňová slovesnosť

-

- Jediný deň Ivana Demianoviča
 - 3 typy rozprávania
 - ~~rozprávania~~
 - príamy
 - autoritárny
 - verný opis

- Láska v Cule

- Rakovina - pripomienka rakoviny & stalinizmu

- Veľká epická poéza
- retrospektívny komparatívny postup - vracanie sa do minulosti
- ako chudí mor - Ladislav Mňačko
 - vracia sa k udalostiam na ukávanie vlastností svojho milého
 - zmena z čestného odvážneho rodu partizánov na slabého funkcionára (Amsterdamski)
 - nekritizuje režim, desne neprekračuje hranicu
 - normálny život, mesto, štátnik
- Zlo chytá v ňu
 - 25 kapitol
 - psychologický román
 - zločin - proti národnosti, dospelým, proti spoločnosti
 - rebel v súčasnosti - sprajeri, vandalizmus
- Tragičná dráma
 - najstaršie časy - ľudová dráma
 - Tragedia, komédia, činohra (dráma zo súčasného života)
 - Pierre Corneille - ~~Boh~~ Cest
 - Ibsen - komédie
 - modernizované slovenko
 - Andrija - vnútorná žena, živí sa proti spoločnosti
 - Maska, Božena Němcová - ľudové ľudinky
 - ukážka - príbeh
 - Bukovčan - život a kolíska nespávania
- Maska - Jan - z Ameriky s nájom, celý mu prebehla žena
- Božena Němcová - Ondrej (z Ameriky), miera, Evča a Dopi sa v rieke

- Krátká epická próza, nespolehlivý vyprávěč
- povídka - chýba klášir charakteristika
- novela - máv překvapivý záver
- nespolehlivý vyprávěč - narušený uhol pohledu, narušení důvěryhodnosti
 - v románech s dílami, máv subjektivní
 - román - Jeden den Ivana Denisoviče
 - obrysk neuvěřitelné - halucinácie, nízká inteligencie, noiridos
- Gejza Vámoš - Edidin očka
 - brat - 2 sestry
 - predprijatý ročis prebudeli
 - spríatelí sa s Edidin (4 ročnou sestrou) - nič jej, vedie ju k zvráteniu
 - a k tomu jej jeho pokusy o tvorbu literatúry
 - predstaví jej do oči pri učení sa chemikátu
 - brat minú svoj očka
 - Edide ho neprekáža
 - brat sa s tým zmieruje
- Tajkanci - Timura
 - obrovská kritika dediny - lenivost a nedostatky
 - Palo + Ila
 - snaha o zmeny
 - dva žmij - mala lámba o červu - šila čepce
 - Jan Žukov
- Maco Mlieč - Tajkanský
 - príklad chudobných a bohatých
 - garba - vyčuduje mu posledný rok
 - má zvláštny pohreb
- monolog - v duševnej jednoduchej replike
 - v próze - 4 súčasť prozaického textu

- veľká epická práca, druhý román
- román - rozsiahle zachytanie, veľkosť, dlhšie časové obdobie
- druhy
 - časové - historické, súčasné, utopické
 - téma - sociálny, rodinný, dedinský, spoločenský
 - podľa spracovania témy - humoristický, satirický, didaktický, realistický
- Martin Kukučín - rodina slobodných stesákov - porok učiel
- lekár na ostrove Buče - sloba - musel byť pracovníkom lekárom
- presťahuje sa do Argentíny Cile splatil dlh / na štúdiu
- na národnom cintoríne v Martine
- poviedky: Rybná, Javorina, Parný výhon, Sed'baňák v Chocholova
morie, Mladé lesy, Zpod školského prahu
- román Dom v slonovine
 - otec v Dalmácii
 - Nika a Jolica - bohatý štákar a sedliak
 - Jolica odmieta Paška
 - Nika si uvedomuje, že Jolica má
 - Jolica - matka Nika pozve Jolicu a Joliciu
 - Jolica - chudobný dievča z bohatého štákar'skeho rodu, inteligentná
a predeľaná dáma
 - Nika s Jolicou a Jolica s Paškom
 - Paška neprekonávaný veľký podnikateľ
 - opis myšlienok a činov, nie prírody
 - neprekonateľné rozdiely medzi štákar'mi a sedliakmi
- expresionizmus - zobrazenie prírody a podstoj

- česká poezie v literatuře
- Jano Jesenský
 - advokát ~~z~~ se šlechtickým původem (uvědomelá poezie)
 - Břevnov nad Bebravou
 - sledoval osoby před soudem - námety
 - kápan v Rimovské Lohovce ← v ruském nájádí - námety
 - šlechtý rodca v Bratkově
- poezie - literární moderna - impresionismus - loška oko mimica
 cid
 - opisej velkomesto - dopisy z velkomesta
- próza - realismus
 - maloměstské romány - opis realných postav - x B n B
 - Papi Babikovi - maniere maloměstské společnosti, nepodstatná velkoměstských společností - x B n B
 - Demokracie
- Velká epická próza, redinný kompozický postup
- naturalismus - nejvyšší stadium lyrických tendencí
 - člověk spojen s přírodou
 - lyrismus v celé síle
 - přímý popis, subjektivní pohled
 - hrdina myšlený a kolektivní
 - vyjádření biologický čas
 - svět sám kore - příroda, čisti, nešťastní lidé
 - svět sám dore - lidé, dediny, města
 - romány a povídky
 - Margita Žiguli - 3 ztracené kore
 - vybrané postavy
 - soupravení deji
 - věřácká doba nad slova - podstatné slova (křesťanská žena)

- Jozef Cíger Zeman
- učiteľ
- bojoval na talianskom fronte
- autor románov Nabica slovenskej
- * žil v Buenos Aires, Argentína + Taliansko - stále ubíhal po hoci 2. svetovej vojne
- Jozef Mak
- psychologicko-sociálny román
- "človek milión" - frankizmus
- zobrazenie nerysovaného obvyčajného človeka - dosť "ukrášľané ruky"

- Zoltan Chvala - Dva sa vracia
- naturalizmus
- Námorní Ezer

- rečnický kompozitívny postup
- obrysy sam, kde je podčiarený dej

- Zobrazenie 1. svetovej vojny v próze
- smutná generácia - pocit kultúrnej vyčerpanosti a strach budúcnosti - krátkodobé
- Peter a Lucia
- čínsky vrch - konflikt s vojnou
- americký a anglický prasači (Hemingway, Fitzgerald)

- Ľutujeme
- stratené ruky - všetci, ktorí museli amputovať

- Šarva a more
- Santiago - kubánsky rybník
- Santiago - človek, rybník - príroda, rybníky - mlo

- Veľká epika

- rozsiahle epické diela - epos a román
- epos - predpokladá počívateľ - imitáciu múz
- Tolstoj
 - Vojnová miera - rozsiahly štvordielny román
 - historický - zobrazuje vojnu s Napoleonom
 - založený na skutočných historických udalostiach

- Anna Karenina

- spoločenský román z 19. storočia
- hladná čísta rýba, nenávidí predváčku a faloš
- Alexander Alexandrovič - manžel, necháva si spracovať
- Vronsky - milenc
- koniec - samovražda pod rakom

- Dostojevskij

- Lolita a Fresh

- Razbolnikov - študent práva
- miluje starú učiteľku (Alana) a svojho otca
- chce získvať peniaze, aby sa sestra nemusela slobodiť
- má možnosť ho sledovať

- 14 - Lolita - prosiditeľka, potrebuje peniaze, hladná poďakovanie
- prinúti sa ísť na dovolenku na Lilliput a Lolita sa k nemu pridá

- Honoré de Balzac

- pozorovateľ ľudí
- ľudská komédia - obrovská analýza charakterov
- zachytáva životy ľudí a ich správanie

- Otec Goriot - tragédia o obrovskom ľúbení

- Anatólie
- Rastignac
- miséria, nekonzistentnosť

- Rasnigras - mladý študent práva
- smrt - ani jedna neprišla (jedna - ples, druhá - mesto)

- Epos, Ján Hollár, Ján Holý

- epos - epická veršovaná básň
- Epos o Cyklotravii, Ilias a Odyssea
- inovácia, propozícia, enumerácia, opis hlavnej lídie, náskok bohov, porovnanie

- Ján Holý - eposy - Svätopluk, Slav, Cyklomedotada

- Svätopluk
- boj germánskeho a slovanského sveta
- Svätopluk - vynikajúci, dokonalý hrdina bojuje so Slovami
- v skutočnosti - frankský agent, nahradí Rasnigrasa
- Slav
- boj s kuck Čudmi - náskok bohov
- Čudmici

- Ján Hollár

- archaizácia na voľno predmi
- slovenská národnosť - jednotný jazyk v českom
- čechoslovakizmus
- odmietol slovenčinu
- hexameter - 5 daktylov + 1 trochej
- pentameter
- elegické distichon - so dvojverším
- Slávy deera
- predajce
- elegia - bohyňa Sláva sa stávajú

- Ján Zelinský
 - katalócky básnik
 - poézia v Maduniciach - odepol - predtým napísal v ročšine
 - presunul sa do Bratislavy
 - Žilina, Humenné, Zlatá Moravica
 - lenovočkovina

- Humor v slovenskej dráme
 - dráma - lib. druh - vznikla sa z dialógov
 - Ján Palárik - nekory romantisma a realizmus
 - Zmierenie - dejový, situačný humor - odnárodňovanie
 - veselka - dvojité námeny
 - grófkovia a Miluš (dcerá národne uvedomelého náčelníka)
 - barón Kozdružinský a inžinier Štefan Boháč
 - grófkovia a Miluš - reprezentujú slovenčinu
 - barón a inžinier - odnárodňovanie i

- Stanislav Štefka
 - Jozefovík
 - satira na spoločenské pomery, osobne ľudovo
 - nemá dej a dejstvo, má kľúčový
 - postmodernizmus
 - humor vyplýva z textu
 - národná tematika len pomáha satire

- Ján Chalupka - Realizmus
 - Hovorkovo - len aby sme v tomto neostali
 - prichádza náčelník Štefka (národný uvedomelý Slovák, národný predstaviteľ)
 - čičmar Jozefík (národný hrdina, pomáhať Slovákovi)
 - žena Madlena - kľúčová, riadi domácnosť
 - syn Zoržík - lenivosť
 - dcéra Anička - rozmaznaná, hľadá na matku a tá si sa domníma
 - Pán z Chudobu - snáď sa navráti madařčinu, porušuje aj cirkevné zásady iných

----- snaha o pomádkovanie Rociánov

- Jozef Gregor Tajovský

- najstarší z 10 detí - vychovával ho starý otec - venuje mu tvorbu
- ženský náhon, pes
- slacks, smiešky
- starší "Čalichovi" - nemôžu mať deti
- Danka
- Ruzka - ideálna žena, snaží sa zjednotiť vytrhnuté
- Bela - rozprávateľ, priateľ Danka

- Preobražovanie v období humanizmu a renesancie a klasicizmu

- humanizmus - ľudská dôstojnosť, sloboda, proti feudalizmu
- renesancia - človek, vnímanie si, proti asketizmu, remesly
- epos, satira, komédia, tragédia
- latinčina, ale aj národné

- alžbetínske divadlo

- profesionálne

- obmedzená ľudovosť

- jama - chudobná

- miséria - rozpad

- podium - kráľovná

- nehrádky

- prehrádky

- muži hrali ženy a opäť muži

- Šekspír

- vynikajúce hrdinovia - hrajú osudu svojich milých
- obdelanie, tragédie a komédie
- veršované s praxou
- neobmedzenosť a rozeknanosť

--- Hamlet

- vražkuje nad věčným - nic je zbalení
- Polonius - králma všech strachů, odpočívá

- vysoké - óda, elegie, epos, Magédon

- níže

- klasicistická drama

- jednoty a řady

- rekonstrukce - rozprávaní

Divadelníctvo na Slovensku

Niečo z histórie

- Stredovek – hralo sa po latinsky, vplyv kresťanstva
- Renesancia – pod vplyvom inonárodných divadiel, školské predstavenia (antické texty)
- Divadlo ako reakcia na sociálny útlak
- Igrici – domáci potulní speváci, artisti,...
- Tradícia z ľudov. obradov (Morena, Fašiangy)
- Bardejov, Prešov, Kremnica, Trnava

První autori

- Pavel Kyrmezer – Komedia česká o bohatci a Lazarovi (1566), Komedia nová o vdově (1573)
- Juraj Tesák Mošovský – Ruth (1604)
- Vznikali v českém prostředí
- Působili ako kňazi a učítelia
- Biblické motívy s kritikou na svet
- Prvé prejavy nezávislého mestského divadla
- Vrchol humanizmu a renesancie u nás

Rozmach divadla

- Klasicizmus - jezuitské divadlo
- Nemecké hudobné divadlo a činohra
- V Bratislave a Košiciach sa hrávalo pravidelne
- Súkromné šľachtické divadlo
- Mária Terézia – zahranič. opery, nové budovy
- Bábkové divadlo

Národné obrozenie

- Svetská dráma
- Juraj Palkovič, Ján Chalupka, Štefan Petruš
- 1. slovenský súbor v Liptovskom Mikuláši, Gašpar Fejérpataky-Belopotocký
- Ochotnícke divadlá – Zvolen, Brezno, Myjava,..
- Štúrovská generácia - Slovenské národné divadlo nitrianske

Divadelné centrá

- 19. storočie - útlm, mohli hrať až po páde bachovho absolutizmu
- Martin – Slovenský spevokol
- Kočovné bábkové divadlo
- Ján Palárik, Jonáš Záborský, P. O. Hviezoslav, J. G. Tajovský

Profesionálne divadlo

- 1919 SND
- Českí herci a hry
- prvá hra – Smetanova opera Holubička
- Prvé slovenské hry – Vilém Táboorský – Hriech a V službe od J. G. Tajovského
- Herci: Andrej Bagar, Janko Borodáč, Oľga Borodáčová-Országhová, Jozef Kello, Gašpar Arbet
- Košice – Východoslovenské národné divadlo

- 1938 – odišla česká činohra
- Nitra - Slovenské ľudové divadlo, Prešov - Slovenské divadlo, Martin - Slovenské komorné divadlo
- Ivan Stodola, Július Barč – Ivan
- 1945 – poštátnenie SND
- Pod vplyvom komunizmu
- Nové divadlá
- Herci : M. Kráľovičová, L. Chudík, Š. Kvietik, B. Turzonovová, E. Krížiková, E. Vášaryová
- Európsky štandard

Dramatici

- Štefan Králik – Posledná prekážka
- Peter Karvaš – Meteor, Antigona a tí druhí, Jazva, Absolútny zákaz, Martin, SND
- Ivan Bukovčan – Kým kohút.., aj scenárista
- Osvald Záhradník – Sólo pre bicie (hodiny)
- Ján Solovič – Polnoc bude o 5 minút

Štátne divadlá

- SND, Bratislava – Kudláč, Vajdička, Polák, Majling (d), Kičiňová (d)
- Divadlo Nová scéna, Bratislava -
- Štátne divadlo Košice, Košice – Mikolášková, Lelková, Czajlik, T. Poláková (h), P. Čížmár (h)
- Štátna opera, Banská Bystrica – dirigent Igor Bulla

Neštátne divadlá

- Divadlo Jána Palárika, Prešov – Kočan, Kollár
- Divadlo Andreja Bagaru, Nitra – Bednárík
- Slovenské komorné divadlo, Martin – Mankovecký (d), Národný cintorín
- Divadlo Jonáša Záborského, Prešov – Pecko, Zákostelecký, Luteránová
- Bábkové divadlo na rázcestí, Banská Bystrica
- Divadlo J. G. Tajovského, Zvolen – Turčanová, Chalupka

Radošinské naivné divadlo

- 1963, autorské divadlo
- Nemé tváre alebo Zver sa píše s veľkým
- Spoločenské témy
- Hovorový jazyk, topolčianske nárečie
- Spolupráca s Lasicom, Satinským, Markovičom
- Vlastné piesne
- Herci: Katarína Kolníková, Anna Varchalová, ...

Stanislav Štepka

- 1963 – Nemé tváre alebo Zver sa píše s veľkým Z (25. december 1963 Radošina)
- 1970 – Jááánošííík (14. november 1970 Radošina, Klub mladých) – využíva paródiu a palimpsest
- 1979 – Slovenské tango (28. máj 1979 Bratislava, Klub spojov)
- 1989 – Vygumuj a napíš (21. september 1989 Bratislava, RND)
- 1992 – LÁS-KA- NIE (15. február 1992 Bratislava, RND)
- 2000 – Jááánošííík (po tridsiatich rokoch) (14. november 2000 Bratislava, RND)
- 2013 – Jááánošííík po tristo rokoch – v modernej podobe, využíva témy

Lasica a Satinský

- Intelektuálne kabaretné divadlo
- Divadlo na Korze, Večerní Brno, Divadlo L+S,
- Autorské divadlo, malá javisková forma
- Humor, satira
- Vlastné texty, improvizácia, interakcia
- Kritika socializmu, nedostatkov spoločnosti
- Skeptický pohľad na slovenskú mentalitu
- Existencia moderného človeka

- Asociatívnosť, slovné hračky
- Osobitý jazyk – nárečia, ľudové výrazy
- Postavy nemajú mená, sú zovšeobecnené
- Satinský – jednoduchší, poddajnejší, ľudskejší
- Lasica – sofistikovaný, prísny, ironický
- Dialógy končili nečakane so zvláštnou pointou
- Často vystupovali hostia, aj spievali (Jaro Filip)
- Diela: Ktosi je za dverami, Nečakanie na Godota, Náš priateľ René, Deň radosti, Lasica, Satinský a Vy, Nikto nie je za dverami,...

Soirée, 1968

- Banálne životné situácie posunuté do absurdna
- Zora Kolínska , Ivan Krajíček , Milan Lasica Július Satinský a orchester Petra Smékala
- Dve dejstvá
 - 1. – dialógy o živote, pretvarovaní sa, „vypočúvanie“
 - 2. – Hamlet vo vlastnom prevedení
- Zora recituje básne od Tomáša Janovica
- „ Divadlo- to je jediné miesto, kde to pretvarovanie ma aký-taký zmysel“

- Mýtus
- magický realizmus, postmodernizmus
- nočné sny, posledný
- mysteriózne poviedky ako Poe
- epická novela, epické príbehy, kde záber správaním ľudí
- iracionalita nemusí byť vysvetlená
- prácu so snom
- poviedky dedukčné poviedky
- snáď sa vyvolať neistotu
- postavy - neschopné žiť v spoločnosti, vnútorné problémy
- dedukčná novela, novela
- príbeh autora vedania